
R a s p r a v e

UDK: 316 : 2
Izvorni znanstv. članak
Primljeno 4/99

REZULTATI SOCIORELIGIJSKOG ISTRAŽIVANJA U FRANJEVAČKIM PROVINCIJAMA HRVATSKE I BOSNE I HERCEGOVINE Rezultati ankete provedene među vjernicima

Neven Duwnjak, Split

Sažetak

U tekstu se analizira osnovna distribucija podataka dobivenih anketnim istraživanjem provedenim na uzorku od 498 vjernika na području sedam franjevačkih provincija u Hrvatskoj i BiH. Kako je ovo bilo jedno od prvih socioreligijskih istraživanja provedenih nakon Domovinskog rata na određenim područjima Hrvatske i BiH, željelo se istražiti što više segmenata religijskog života, što je rezultiralo opširnim anketnim upitnikom. Uz osnovna socio-psihološka obilježja uzorka i vrijednosne orijentacije ispitanika, u članku se analizira molitveni život vjernika, sakramentalni život i vezanost uz Crkvu, odnos vjernika prema franjevkama i franjevcima, odnos prema vjerskim istinama i nadnaravnim događanjima, te stavovi prema temeljnim kršćanskim moralnim normama. S obzirom da istraživanu vjerničku populaciju koju pastoriziraju franjevci odnosno franjevke, zanimao nas je i odnos vjernika prema življenju franjevačke karizme među pripadnicima reda, koja podrazumijeva zalaganje za mir (mirotvorstvo), skrb o siromašnima (socijalna pravda) i brigu za sve stvoreno (ekologija). U posljednjem poglavlju prezentirani su stavovi i mišljenja vjernika o okultnim pojavama, odnosno o praznovjerju.

1. UVOD

Franjevački institut za kulturu mira iz Splita pokrenuo je krajem 1996. godine opsežno istraživanje vjerničke populacije u župama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini koje pastoriziraju franjevci. Istraživanje je ograničeno na te župe prvotno zbog tehničkih razloga, tj. ograničenih mogućnosti Instituta, a i zbog djelokruga *Instituta* koji je radno tijelo *Vijeća franjevačkih zajednica u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini*. *Institut* je proveo gotovo istovjetna istraživanja među samim franjevcima i franjevkama što omogućuje usporedbu viđenja i doživljaja istih sadržaja s vjerničke strane i strane onih koji ih pastoriziraju.

Povod istraživanju bio je pomalo simboličan. Polazeći od činjenice kako živimo na kraju drugoga i na početku trećeg tisućljeća, odnosno u vremenu koje obilježava niz civilizacijskih i kulturnih promjena, postavilo se pitanje na koji način vjernici u župama koje pastoriziraju franjevci odgovaraju na zahtjeve vremena. Kada se spomenutim mijenama pridodaju procesi sekularizacije i dekristijanizacije koji su dosegli takve razmjere da se nova evangelizacija nameće kao nezaobilazna zadaća Katoličke crkve, te rat na našim prostorima koji je ostavio duboke i bolne tragove, onda je potreba za provođenjem socioreligijskog istraživanja postala uistinu neodgodiva.

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Glavni ciljevi istraživanja su sljedeći:

1. Doznati što vjernici općenito misle o sadašnjem trenutku Katoličke crkve u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.
2. Utvrditi kako vjernici vide i doživljavaju franjevce i njihovo življenje franjevačke redovničke karizme.
3. Istražiti kakav je odnos anketiranih vjernika prema vjeri općenito, te utvrditi glavna obilježja njihovog religioznog ponašanja.
4. Doznati mišljenja i stavove vjernika o međuljudskim, međuetničkim i međuvjerskim odnosima u poratnom vremenu, te o aktualnim društvenim problemima s kojima su suočeni. Ovdje je osobita pozornost posvećena onim pitanjima koja su najuže vezana uz *franjevačku karizmu*, odnosno uz *zalaganje za mir, skrb za sve stvoreno (ekološki problemi), te skrb za siromašne i potrebne (socijalna pitanja i pitanja koja se dotiču katoličkog socijalnog nauka)*.
5. Utvrditi kakav je odnos vjernika prema određenim oblicima ponašanja i pojavama koje uvjetno možemo nazvati okultnim (vjero-

vanje u horoskop, predviđanje budućnosti, mogućnost prizivanja duhova i slično).

3. PROVEDBA TERENSKOG DIJELA ISTRAŽIVANJA

U suradnji s *Institutom Pilar-centar Split* izrađen je opširan anketni upitnik koji se sastoji od 124 pitanja zatvorenog tipa i jednog pitanja otvorenog tipa, te je određen osnovni uzorak vjernika. Terenski dio istraživanja obavljen je u travnju i svibnju 1997. godine, a rezultati su obrađeni u *Institutu Pilar-centar Split* u prvoj polovici 1998. godine.

Anketiranje je provedeno na sljedeći način: svaki župnik čija je župa odabrana za provođenje istraživanja zamoljen je da vjernike na jednoj od misa *unaprijed* obavijesti kako će se, primjerice, na idućoj misi provesti anketno istraživanje. Ujedno, tom prigodom trebao im je objasniti ciljeve istraživanja i pozvati ih na suradnju.

Upitnik se dijelio na nedjeljnoj misi na kojoj se i inače okuplja najveći broj župljana. Vjernici ne mlađi od 18 godina i ne stariji od 65 zamoljeni su da ostanu u crkvi nakon mise i da popune upitnik prema uputama koje im je dao župnik, koji je ujedno bio anketar, dok su u nekim župama anketiranje provodile časne sestre ili katehete. Oni su potom prikupili popunjene upitnike i sve ih poslali na adresu naručitelja. Druga je mogućnost bila dati vjernicima upitnik s frankiranom omotnicom i adresom naručitelja istraživanja, kako bi ga ispitanici ispunili kod kuće i potom sami poslali u Franjevački institut za kulturu mira u Splitu. Bila je preporučena prva varijanta, jer se moglo očekivati da će biti popunjen daleko veći broj upitnika ako se anketiranje obavi pod nadzorom župnika i u prostoru crkve. Uglavnom se radilo prema prvoj varijanti.

4. OBILJEŽJA UZORKA

Istraživanje je provedeno na području sedam franjevačkih provincija u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Na području Hrvatske anketa je provedena u sljedećih 5 provincija: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja (anketirano je 160 vjernika), Franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda (83 vjernika); Hrvatska provincija sv. Jeronima (65 vjernika); Provincija sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri (25 vjernika); Provincija III. samostanskog reda sv. Franje (83 vjernika). Na području Bosne i Hercegovine anketiranje je provedeno u dvjema franjevačkim provincijama: Hercegovačka provincija

(anketiran je 71 vjernik), te Provincija Bosna Srebrena, gdje je, zbog tehničkih poteškoća, bilo valjano samo 17 anketnih upitnika.

Dakle, u Hrvatskoj je anketirano 379 vjernika, u Bosni i Hercegovini 88, dok se za 31 anketu nije moglo utvrditi iz koje provincije dolazi. Sveukupno, anketom je obuhvaćeno **498 vjernika**.

4.1. Ostala obilježja uzorka

Spol:

Žene:	338	67,9%
Muškarci:	158	31,7%
<u>Nepoznato:</u>	<u>2</u>	<u>0,4%</u>
Ukupno:	498	100%

Dob:

18 do 30 godina:	184	36,9%
31 do 40 godina:	83	16,7%
41 do 50 godina:	93	18,7%
51 do 60 godina:	81	16,3%
60 i više godina:	52	10,4%
<u>Nepoznato:</u>	<u>5</u>	<u>1,0%</u>
Ukupno:	498	100%

Mjesto provedenog djetinjstva do 10. godine života:

Selo:	303	60,8%
Gradić do 10.000 st.:	71	14,3%
Grad od 10 do 30.000 st.:	42	8,4%
Grad iznad 30.000 st.	77	15,5%
<u>Nepoznato:</u>	<u>5</u>	<u>1,0%</u>
Ukupno:	498	100%

Mjesto boravka:

Selo:	155	31,1%
Gradić do 10.000 st.:	90	18,1%
Grad od 10 do 30.000 st.:	79	15,9%
Grad iznad 30.000 st.:	168	33,7%
<u>Nepoznato:</u>	<u>6</u>	<u>1,2%</u>
Ukupno:	498	100%

Zanimanje:

Poljoprivrednik:	10	2,0%
NKV ili PKV-radnik:	19	3,8%
KV ili VKV-radnik:	67	13,5%

Službenik sa SSS:	87	17,5%
Službenik sa VŠŠ ili VSS:	79	15,9%
Rukovoditelj:	22	4,4%
Kućanica:	66	13,3%
Učenik ili student:	115	23,1%
Slobodna profesija:	10	2,0%
Obrtnik:	11	2,2%
Vojna osoba ili djelatnik policije:	5	1,0%
<u>Nepoznato:</u>	<u>7</u>	<u>1,4%</u>
Ukupno:	498	100%

Školska sprema:

Nije pohađao školu:	7	1,4%
Nepotpuno osnovna škola:	19	3,8%
Osnovna škola:	49	9,8%
Neka od zanatskih škola:	27	5,4%
Srednja škola:	264	53,0%
Viša škola:	46	9,2%
Visoka škola:	76	15,3%
Magisterij ili doktorat:	5	1,0%
<u>Nepoznato:</u>	<u>5</u>	<u>1,0%</u>
Ukupno:	498	100%

Treba napomenuti kako smo prilikom obrade rezultata obavili nekoliko osnovnih ukrštanja, i to s obzirom na *spol, dob i školsku spremu ispitanika*. U analizi podataka dobivenih anketnim istraživanjem spominjat ćemo samo one rezultate ukrštanja gdje je zabilježena značajna statistička razlika.

Uz spomenuta temeljna socio-psihološka obilježja ispitanika osvrnut ćemo se na još neka indikativna obilježja uzorka. Što se tiče *materijalnog stanja* polovica anketiranih vjernika smatra da je ono skromno, ali dovoljno za život, dok je 35,5% ispitanika reklo kako je njihovo materijalno stanje dobro. Onih koji imaju vrlo dobar materijalni standard je samo 5,4%, a slično je i s vjernicima koji su na drugom kraju ljestvice, odnosno s onima koji su izjavili da je njihovo materijalno stanje slabo (5,8%) ili veoma slabo (2,2%). Na ovo pitanje nije odgovorilo samo 0,4% ispitanika.

Bračno stanje je sljedeće: najviše je oženjenih (264 ili 53,0%), neoženjenih je 38,2% (190), razvedenih je 2,2% (29), a udovaca ili udovica je 5,6% (22 ispitanika). 5 ispitanika nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Najbrojnije su obitelji s dvoje djece (30,3%), zatim one s troje (17,7%) i četvero djece (9,0%). Obitelji s petoro djece je 7,2%, a s

jednim djetetom 8,6%. Nešto više od četvrtine ispitanika nema djece (24,7%), a među njima su najbrojniji neoženjeni ispitanici.

5. VRIJEDNOSNE ORIJENTACIJE ISPITANIKA

Vjernicima je ponuđeno da od 10 vrijednosti izaberu 3 koje najviše cijene i koje su im najvažnije u životu. Odgovori su bili prilično disperzirani, ali se izdvajaju četiri vrijednosti koje su najprihvaćenije među vjernicima. Za četvrtinu ispitanika (25,9%) najvažnija vrijednost je imati sretnu obitelj, dok je na drugome mjestu na ljestvici vjera u Boga (prihvaća je gotovo isti broj vjernika, odnosno 24,6%). Na trećemu mjestu je dobro zdravlje (14,5%), a na četvrtomu mir s vlastitom savješću (12,9%).

Zanimljivo je istaknuti da su materijalne i hedonističke vrijednosti vrlo nisko rangirane na vrijednosnoj ljestvici. Tako užitek u životu smatra važnim samo 1,6% ispitanika, a dobru zaradu još manje njih, samo 0,7%. Kako ovo pitanje smatramo prilično važnim, dat ćemo ljestvicu vrijednosti u cijelosti:

Zaokružite tri vrijednosti koje najviše cijenate:

	Broj odgovora:
1. Imati sretnu obitelj	25,9%
2. Vjera u Boga	24,6%
3. Dobro zdravlje	14,5%
4. Biti u miru s vlastitom savješću	12,9%
5. Osjetiti veselje ljubavi	7,1%
6. Boriti se za pravednu stvar	5,3%
7. Posvetiti se drugima	3,8%
8. Uživati u životu	1,6%
9. Imati uspjeh u struci	1,1%
10. Dobro zaraditi	0,5%

Ovo pitanje nadopunili smo i pitanjem koje su profesije najcjenjenije među vjerničkom populacijom, što posredno govori i o njihovim vrijednosnim orijentacijama. Ovdje se izdvajaju četiri profesije, među kojima se gotovo podjednako cijene *svećenik* (24,2%) i *liječnik* (24,1%). Na trećemu i četvrtom mjestu, ponovno u gotovo istom postotku su zanimanja *prosvjetni djelatnik* (11,3%) i *poljoprivrednik* (11,0%), dok je na petome mjestu zanimanje *znanstvenik* (8,8%). Ovdje smatramo važnim istaknuti da se među najmanje cijenenim profesijama nalazi *političar* (svuga 0,8%), što je vrlo indikativan podatak koji ukazuje na razočaranost politikom i nisko povjerenje u riječi i djela današnjih političara.

6. MOLITVENI ŽIVOT VJERNIKA

Prije analize podataka o molitvenom životu vjernika, reći ćemo nešto o njihovu odnosu prema vjeri uopće. Ove podatke predočit ćemo u sljedećoj tablici:

Tablica 1

Kad biste opisali Vaš odnos prema vjeri, kako biste ga označili?

1. Vjernik sam iz uvjerenja i prihvaćam sve što moja vjera uči	75,7%
2. Religiozan sam iako ne prihvaćam sve što moja vjera uči	16,1%
3. Dosta o tome razmišljam, ali nisam načisto vjerujem li ili ne	3,2%
4. Prema religiji sam ravnodušan	0,6%
5. Nešto drugo	2,8%
6. Bez odgovora	1,6%

Dakle, tri četvrtine vjernika sebe smatra vjericima iz uvjerenja koji nemaju vjerskih sumnji, ali treba istaknuti da ne tako mali broj (16,1%) ima određenih vjerskih sumnji, što ćemo provjeriti u jednom od idućih poglavlja koje se odnosi upravo na taj problem. Ovdje nema većih razlika među vjericima s obzirom na spol. Određene razlike postoje među vjericima različite dobi, što se vidi iz sljedeće tablice:

Tablica 2

Dob	Odnos prema vjeri	
	Vjernik sam iz uvjerenja i prihvaćam sve što moja vjera uči	Religiozan sam iako ne prihvaćam sve što moja vjera uči
Od 18 do 30 godina	67,9%	20,7%
Od 31 do 40 godina	78,3%	16,9%
Od 41 do 50 godina	75,3%	18,3%
Od 51 do 60 godina	82,7%	12,3%
61 i više godina	90,4%	1,9%

Iz gornjih podataka jasno se vidi kako stariji vjernici u većem broju prihvaćaju sve što njihova vjera uči, dok kod mlađih vjernika postoje određene rezerve prema nauku vjere.

Niz pitanja koji se odnosi na molitveni život započeli smo s najopćenitijim pitanjem, kako često vjernici mole. Najveći broj anketiranih izjavljuje kako moli svaki dan (67,9%), četvrtina ih moli povremeno (24,5%), a samo 5% ih moli prigodno. Ne moli nikada tek

1,4% vjernika. Žene češće mole svakodnevno (71,3%), dok to čini nešto manji broj muškaraca (60,1%).

Analiza molitvenog života s obzirom na dob ispitanika također daje zanimljive rezultate:

Tablica 3

Kako se često molite?

Dob	18 do 30 g.	31 do 40 g.	41 do 50 g.	51 do 60 g.	61 i više g.
Svaki dan	64,7%	69,9%	59,1%	70,4%	86,5%
Povremeno	26,6%	25,3%	31,2%	19,8%	11,5%
Prigodno	6,5%	4,8%	5,4%	4,9%	-
Nikada	1,6%	-	2,2%	2,5%	-

Navedeni podaci kazuju kako rjeđe mole vjernici srednje dobi (od 41 do 50 godina), dok su najredovitiji molitelji, što se moglo i očekivati, vjernici između 51 i 60 godina, te osobito oni stariji od 61. godine.

Što se tiče molitvenih nakana, možemo zaključiti kako su one poprilično različite. Vjernici najčešće mole za Božju pomoć i potporu (24,4%), svaki peti vjernik molitvom zahvaljuje Bogu na milosti, 15,5% ih moli za zdravlje djece i njihov uspjeh u životu, a tek svaki deseti moli da bude bolji čovjek i kršćanin (11,9%). Vrijedi napomenuti da vjernici rijetko mole za druge, pa tako za obraćenje grešnika moli samo 2,9% molitelja. Napominjemo kako svaki deseti ispitanik nije dao odgovor na ovo pitanje.

Molitva se najčešće upućuje Isusu Kristu (27,3%) i Trojedinom Bogu (21,5%), a 18,5% vjernika moli se "izravno" Bogu Ocu. Svaki peti ispitanik moli se Blaženoj Djevici Mariji, što donekle začuđuje s obzirom na činjenicu da franjevci koji pastoriziraju istraživanu vjerničku populaciju veliku pozornost pridaju upravo marijanskom kultu, odnosno slavljenju Blažene Djevice Marije.

Žene se najčešće mole Isusu Kristu (28,4%) i Blaženoj Djevici Mariji (26,0%), a muškarci Trojedinom Bogu (28,5%) i Isusu Kristu (svaki četvrti ili 25,3%).

Vjernici između 18 i 30 godina u najvećem se broju mole Isusu Kristu (26,6%), a zatim Bogu Ocu (22,8%); vjernici između 31 i 40 godine Blaženoj Djevici Mariji (28,9%) i Isusu Kristu (27,7%); vjernici između 41 i 50 godina Isusu Kristu (31,2%) i Blaženoj Djevici Mariji (19,4%); vjernici između 51 i 60 godine Isusu Kristu (29,6%) i

Trojedinom Bogu (25,9%); vjernici stariji od 61 godine Trojedinom Bogu (30,8%) i Bogu Ocu (25,0%).

Osobito važan indikator u analizi molitvenog života je obiteljska molitva, koja ima veliko značenje kao segment religioznog ponašanja vjernika, jer ona uz čisto religijsku ima i odgojnu funkciju, odnosno pridonosi prenošenju navike moljenja na mlađe generacije, te stoga ima veliko značenje za reproduciranje religioznog života. Prema rezultatima ankete, može se zaključiti kako obiteljska molitva nije značajno proširena u vjerničkoj populaciji i kako je ovaj dio molitvenog života u svojevrsnoj krizi. Na to ukazuju podaci po kojima svakodnevno moli tek svaka četvrta obitelj (25,7%), gotovo isti broj obitelji moli prigodno (23,7%), a samo svaka deseta obitelj moli redovito nedjeljom i blagdanom. Po prilici, svaka peta obitelj (18,9%) zajedno moli samo u vrijeme velikih blagdana kao što su Božić i Uskrs. Na relativno malu proširenost obiteljske molitve ukazuje podatak da svaka peta vjernička obitelj (20%) nikada ne moli zajedno.

Što se tiče razlika po dobi, spomenimo samo kako je 40,4% vjernika starijih od 61 godine izjavilo kako je kod njih obiteljska molitva svakodnevna, dok tako odgovara gotovo dvostruko manje mladih vjernika od 18 do 30 godina (23,4%), te posebno vjernici između 41 i 50 godine života kojih samo 16,1% redovito prakticira obiteljsku molitvu.

Preporuka je stoga redovnicima i redovnicama da u svom svakodnevnom pastoralnom radu ukazuju na važnost obiteljske molitve i da se založe za njezino oživljavanje među vjernicima.

Završavajući niz pitanja o osobnoj i obiteljskoj molitvi, zanimalo nas je kome vjernici zahvaljuju za neku osobitu milost. Najviše se zahvaljuje Trojedinom Bogu (22,3%) i Bogu Ocu (26,9%), a potom slijede zahvale Blaženoj Djevici Mariji (19,7%) i u istom broju Isusu Kristu (19,5%).

Manji broj vjernika (6%) za milost zahvaljuje sv. Anti, što na neki način iznenađuje jer je kult slavljenja sv. Ante inače prilično proširen, osobito u južnoj Hrvatskoj.

Ovdje se možemo osvrnuti i na članstvo vjernika u molitvenim skupinama, premda smo taj podatak mogli uvrstiti u sljedeće poglavlje koje govori o vezanosti vjernika uz Crkvu. Mali broj vjernika član je neke molitvene skupine (12,7%), dok najveći dio (64,5%) nije u članstvu takvih skupina. No, da određeni interes postoji kazuje podatak da bi se 14,1% vjernika htjelo uključiti u neku molitvenu skupinu.

Ova činjenica isto bi tako mogla biti koristan smjerokaz franjevcima i franjevkama za ažurnije animiranje vjernika za članstvo u molitvenim skupinama.

7. SAKRAMENTALNI ŽIVOT VJERNIKA I NJIHOVA VEZANOST ZA CRKUVU

Prigodom analize sakramentalnog života koristili smo se uobičajenim indikatorima, odnosno učestalosti posjeta sv. misama, te pristupanjem ispovijedi i pričesti. Za utvrđivanje vezanosti vjernika uz Crkvu poslužili smo se s još nekoliko pokazatelja koji se tiču laičkog angažmana, kao što su sudjelovanje laika u obredima i molitvama Crkve, zatim u hodočašćima, te drugim aktivnostima laika u župi.

Anketirani vjernici uglavnom su revni misari, jer više od tri četvrtine njih (78,7%) odlazi na sv. misu svake nedjelje i blagdana, što je u skladu s vjerničkom obvezom koju vjerniku nalaže Katolička crkva.

Dodatnu težinu ovoj ocjeni daje podatak da svaki deseti anketirani vjernik ide na sv. misu svakodnevno. Onih koji na misu idu isključivo u vrijeme velikih blagdana samo je 5,2%, dok je prigodničara još manje, odnosno 3,8%.

Što se tiče spola i dobi, ovdje nisu zabilježene značajnije statističke razlike.

Više od polovice vjernika na misu ide iz uvjerenja (54,6%) ili zato što je to Božja i crkvena zapovijed (39,2%). Iz običaja na misu odlazi samo 3,4% anketiranih. Muškarci su skloniji odgovoriti kako na misu idu iz uvjerenja (63,3%), dok tako misli 50,9% žena. S druge strane, više žena (42,6%) nego muškaraca (31,6%) ide na misu zbog toga što je to Božja i crkvena zapovijed

Što se tiče dobi, postoje značajne razlike zbog čega vjernici idu na misu. Podatke ćemo dati u sljedećoj tablici:

Tablica 4

Na misu idete:

Dob	Iz uvjerenja	Iz obzira prema okolini	Iz običaja	Jer je to Božja i crkvena zapovijed
Od 18 do 30 g.	47,3%	1,6%	3,8%	46,2%
Od 31 do 40 g.	62,7%	-	2,4%	34,9%
Od 41 do 50 g.	62,4%	-	6,5%	30,1%
Od 51 do 60 g.	60,5%	2,5%	1,2%	33,3%
61 i više godina	46,2%	1,9%	1,9%	48,1%

Zanimljivo je primijetiti kako najmlađi (18 do 30 g.) i najstariji vjernici (61 godina i stariji) više od ostalih ističu kako na misu idu jer je to Božja i crkvena zapovijed, dok drugi vjernici u najvećem broju ističu kako to čine iz uvjerenja.

Pričešćivanje je nešto rjeđe nego što bi se to moglo očekivati s obzirom na redovitost posjeta misama. Naime, svake nedjelje pričešćuje se tek svaki deseti vjernik (9,8%). Otprilike trećina vjernika (35,3%) to čini jednom mjesečno, četvrtina prigodno (27,7%), a petina samo za Božić ili Uskrs (21,3%).

Žene su redovitije na pričesti, jer se svake nedjelje i blagdana pričešćuje 39,6% žena i 26,6% muškaraca. Najviše muškaraca (30,4%) na pričest odlazi prigodno (za blagdan Velike Gospe, prilikom zavjeta, hodočašća i slično).

Najmlađi dio uzorka (od 18 do 30 godina) na pričest najčešće odlaze prigodno (39,1%) ili nedjeljom i blagdanom (29,9%); oni od 31 do 40 godine pričešćuju se najviše nedjeljom i blagdanom (42,2%) ili prigodno (24,1%); vjernici između 41 i 50 godina pričešćuju se u većini nedjeljom i blagdanom (38,7%) ili samo za Božić i Uskrs (24,7%); vjernici od 51 do 60 godina to čine uglavnom nedjeljom i blagdanom (37,0%), prigodno (23,5%), a jedan dio svakodnevno (14,8%); među vjernicima starijim od 61 godine najviše je onih koji se pričešćuju svaki dan (gotovo svaki četvrti ili 23,1%), dok ostali to čine svake nedjelje i blagdana ili za Božić i Uskrs (23,1%).

Budući da je euharistija središte misnoga slavlja i da Crkva preporučuje njezinu redovitost, ovi podaci ukazuju na određenu nedosljednost vjernika u religioznom životu, posebno stoga što velika većina ispitanih redovito odlazi na misu. I tu ima dostatno mjesta za pastoralni rad svećenika i naglašavanje važnosti sv. pričesti.

Slični su podaci i za ispovijed, koja prati čin pričešćivanja. Najviše vjernika ispovijedi pristupa prema potrebi (31,5%), samo za velike blagdane (27,1%) ili svakog mjeseca. Tek 1% vjernika to čini svake nedjelje.

Žene se u dvostruko većem broju (24,0%) ispovijedaju redovito (odnosno svake nedjelje i blagdana) u usporedbi s muškarcima (12,0%), koji na ispovijed uglavnom odlaze u posebnim prigodama (34,8%).

Što se tiče čina ispovijedi, nisu zabilježene značajnije razlike s obzirom na dob vjernika.

Upitani za razloge zašto kršćani danas rjeđe idu na ispovijed, vjernici daju prilično različite odgovore. Razloge ćemo poredati po učestalosti: najviše ispitanika misli da je razlog tome nemarnost (20%), neugodnost priznavanja grijeha (16,7%), jer smatraju da

nemaju grijeha (15,1%) ili jer misle da se grijesi mogu oprostiti samim kajanjem (10,6%).

Jedno od pitanja u ovome nizu odnosilo se na spremnost vjernika za prihvaćanje promjena u obredima i molitvama. Svaki drugi vjernik je izjavio kako rado prihvaća spomenute promjene, a samo 4,8% ih ne prihvaća. Značajan broj anketiranih nema određeni stav prema ovom pitanju (28,9% vjernika izjavilo je kako o tome nisu razmišljali), dok 13,5% ima indiferentan stav prema promjenama u obredima i molitvama Katoličke crkve.

Zanimljivo je da su žene u nešto većem broju sklonije promjenama (53,0%) u usporedbi s muškarcima (46,8%).

Postoje određene razlike u odgovorima na ovo pitanje s obzirom na dob:

Tablica 5

Kako prihvaćate promjene u obredima i molitvama?

Dob	Prihvaćam rado	Svejedno mi je	Ne prihvaćam	Nisam o tome razmišljao
18 do 30 god.	40,2%	17,4%	3,8%	37,0%
31 do 40 god.	48,2%	10,8%	9,6%	31,3%
41 do 50 god.	51,6%	12,9%	3,2%	31,2%
51 do 60 god.	65,4%	9,9%	6,2%	13,6%
61 i više god.	73,1%	11,5%	1,9%	11,9%

Na prvi pogled podaci iz gornje tablice sugeriraju kako su stariji vjernici najskloniji prihvatiti promjene u obredima i molitvama. No, gotovo trećina mlađeg dijela uzorka na ovo je pitanje odgovorila sa "nisam o tome razmišljao", što znači da ili ne opažaju osobite promjene u obredima i molitvama ili im ne pridaju veliku pozornost.

Više od polovice vjernika (56,6%) misli da bi laici trebali više sudjelovati u obredima i molitvama Crkve. Slično kao i u prethodnom slučaju, svaki peti o tome ne razmišlja, a 18,1% vjernika misli da su laici već dovoljno uključeni u obredno-molitveni život.

Napomenimo kako ovdje nisu zabilježene veće razlike u mišljenjima s obzirom na spol i dob ispitanika.

Ovi podaci ukazuju da bi Crkva trebala osluhnuti želje većine vjernika i poraditi na tome da se laicima proširi prostor za sudjelovanje u obrednom i molitvenom životu.

Sljedeće pitanje odnosilo se na sudjelovanje vjernika u drugim oblicima vjerskog života, kao što su hodočašća, zavjeti, pokore,

devetnice, trodnevnicе i slično. U njima redovito sudjeluje otprilike svaki deseti ispitanik (odnosno 12,7%), dok 64,5% izjavljuje da u njima sudjeluje samo ako nema drugih obveza. Ponekad sudjeluje 14,1% ispitanika, a 5,6% ne sudjeluje nikada.

Ovdje nisu zabilježene značajnije razlike između žena i muškaraca, dok postoje razlike po dobi:

Tablica 6

Sudjelujete li u nekim drugim oblicima vjerskog života (hodočašća, zavjeti, pokore, devetnice, trodnevnicе i slično)?

Dob	Sudjelujem redovito	Sudjelujem kad nemam drugih obveza	Sudjelujem ponekad	Ne sudjelujem nikada
Od 18 do 30 g.	13,0%	8,7%	64,7%	13,0%
Od 31 do 40 g.	12,0	14,5%	65,1%	6,0%
Od 41 do 50 g.	7,5%	7,5%	71,0%	14,0%
Od 51 do 60 g.	27,2%	8,6%	46,9%	17,3%
61 i više godina	34,6%	13,5%	36,5%	11,5%

Iz gornjih podataka vidi se kako stariji vjernici redovitije sudjeluju u određenim oblicima vjerskog života, premda većina vjernika ističe kako u takvim aktivnostima sudjeluje ponekad.

Ovdje postoje razlike s obzirom na školsku spremu vjernika:

Tablica 7

Sudjelujete li u nekim drugim oblicima vjerskog života (hodočašća, zavjeti, pokore, devetnice, trodnevnicе i slično)?

Školska sprema	Sudjelujem redovito	Sudjelujem kad nemam drugih obveza	Sudjelujem ponekad	Ne sudjelujem nikada
Nije pohađao školu	57,1%	-	42,9	-
Nepotpuna OŠ	42,1%	5,3%	36,8%	10,5%
Završena OŠ	28,6%	20,4%	42,9%	4,1%
Zanatska škola	11,1%	3,7%	70,4%	14,8%
Srednja škola	13,3%	10,2%	62,9%	12,9%
Viša škola	10,9%	8,7%	69,6%	10,9%
Visoka škola	14,5%	5,3%	61,8%	18,4%

Vjernici nižeg obrazovanja češće od ostalih sudjeluju u navedenim oblicima religijskog života (do završene osnovne škole), dok ostali u najvećem broju izjavljuju kako u takvim aktivnostima sudjeluju ponekad.

Nekoliko sljedećih pitanja bilo je posvećeno ostalim aktivnostima vjernika koje se organiziraju u župama. Ispitanici su mogli zaokružiti tri odgovora (odnosno aktivnosti kojima se bave), a rezultati govore kako vjernici najčešće pomažu u župi svojim radom (16,3% odgovora), sudjeluju u pjevačkom zboru (12,1% odgovora), aktivni su u širenju vjerskog života (11,1% odgovora) i čitaju u Crkvi za vrijeme mise (9,2% odgovora).

Nadalje, najveći broj vjernika ne sudjeluje u karitativnim djelatnostima (47,0%), a svaki četvrti vjernik sudjeluje i odgovara kako to čini jer želi pomoći drugima (24,1), dok 14,3% ispitanika koji su uključeni u karitativnu djelatnost smatraju kako je to vjerska dužnost.

Istražujući odnos vjernika prema Crkvi općenito, zanimali su nas i njihovi stavovi o II. vatikanskom saboru. Na pitanje kako kod nas Katolička crkva provodi smjernice Sabora, čak 60,4% anketiranih odgovara sa "ne znam", petina misli da se provode nedovoljno i sporo, a samo 13,3% drži da se provode dosljedno i brzo.

Ovdje nisu zabilježene veće razlike između muškaraca i žena, dok ima razlika u mišljenjima s obzirom na dob ispitanika:

Tablica 8

Kako se kod nas provode smjernice II. vatikanskog sabora?

Dob	Dosljedno i brzo	Nedovoljno i sporo	Nikako	Ne znam
Od 18 do 30 g.	6,5%	22,8%	1,1%	65,2%
Od 31 do 40 g.	8,4%	22,9%	-	67,5%
Od 41 do 50 g.	18,3%	20,4%	-	60,2%
Od 51 do 60 g.	16,0%	23,5%	2,5%	56,8%
61 i više godina	28,8%	13,5%	1,9%	44,2%

Iz navedenih podataka razvidno je kako su mlađi vjernici i oni srednje dobi kritičniji prema provođenju smjernica II. vatikanskog sabora, dok je među najstarijim vjernicima najviše onih koji misle da se smjernice Sabora provode brzo i dosljedno. Kako smo već prije spomenuli, najveći dio uzorka nije imao jasno određen odgovor na ovo pitanje.

Na pitanje "Primate li odluke II. vaticanskog sabora sa sumnjom?" najveći broj vjernika odgovorio je kako nije razmišljao o tome (57,4%), dok je svaki četvrti ispitanik izjavio kako odluke Sabora ne prima sa sumnjom, dok u poruke Sabora sumnja samo 6,6% vjernika. Više muškaraca je izjavilo kako odluke II. vaticanskog sabora ne prima sa sumnjom (34,2%) u usporedbi sa ženama, koje taj stav prihvaćaju u 25,1% slučajeva.

Prema dobnim skupinama ispitanika rezultati su sljedeći:

Tablica 9

Primate li odluke II. vaticanskog sabora sa sumnjom?

Dob	Primam	Ne primam	Svejedno mi je	Nisam o tome razmišljao
Od 18 do 30 g.	4,9%	21,7%	9,2%	60,3%
Od 31 do 40 g.	2,4%	32,5%	1,2%	61,4%
Od 41 do 50 g.	6,5%	26,9%	-	64,5%
Od 51 do 60 g.	12,3%	37,0%	1,2%	48,1%
61 i više godina	9,6%	30,8%	1,9%	46,2%

Mlađi vjernici izražavaju najveću ravnodušnost prema odlukama Sabora. Osobito je važno primijetiti činjenicu kako više od 60% vjernika mlađe i srednje dobi o tim pitanjima uopće ne razmišlja, što je znak neobaviještenosti ili nezainteresiranosti.

Promatrajući zajedno dva pitanja o Vatikanskom saboru, može se pretpostaviti kako većina vjernika, odgovarajući sa "ne znam" ili "nisam razmišljao o tome", vjerojatno nije dovoljno upoznata s dalekosežnim i povijesnim odlukama Sabora, koji je odigrao povijesnu prekretnicu u životu Katoličke crkve.

Stoga bi se moglo preporučiti svećenicima da obrate veću pozornost samom Saboru i njegovim odlukama, odnosno da tu tematiku što više protumače i približe vjernicima koji su im povjereni.

Na pitanje "Koliko Katolička crkva ostvaruje Evandjelje?" 71,5% ispitanika misli da se Crkva trudi živjeti Evandjelje, 21,5% misli da ga ostvaruje u potpunosti, a mali dio (3,2%) ima stav da Crkva ne djeluje po Evandjelju. Dok među muškarcima i ženama nema većih razilaženja o ovom pitanju, značajne razlike postoje s obzirom na dob vjernika:

Tablica 10

Koliko Katolička crkva ostvaruje Evanđelje?

Dob	Ostvaruje ga u potpunosti	Trudi se živjeti Evanđelje	Ne djeluje po Evanđelju
Od 18 do 30 g.	17,9%	75,5%	3,8%
Od 31 do 40 g.	24,1%	71,1%	1,2%
Od 41 do 50 g.	9,7%	84,9%	1,1%
Od 51 do 60 g.	24,7%	66,7%	6,2%
61 i više godina	44,1%	48,1%	1,9%

Ovdje su zamjetne razlike između najmlađega i najstarijeg dijela uzorka, gdje su mlađi vjernici mnogo kritičniji prema Crkvi i ostvarivanju Evanđelja, za razliku od vjernika starijih od 61 godine.

Razlike postoje i s obzirom na školsku spremu vjernika:

Tablica 11

Koliko Katolička crkva ostvaruje Evanđelje?

Školska sprema	Ostvaruje u potpunosti	Trudi se živjeti Evanđelje	Ne djeluje po Evanđelju
Nije pohađao školu	28,6%	57,1%	-
Nepotpuna OŠ	57,9%	42,1%	-
Završena OŠ	32,7%	57,1%	-
Zanatska škola	25,9%	66,7%	7,4%
Srednja škola	20,5%	72,3%	3,0%
Viša škola	17,4%	80,4%	2,2%
Visoka škola	7,9%	85,5%	3,9%
Magisterij ili doktorat	20,1%	40,0%	20,1%

Školovaniji vjernici kritičniji su prema ostvarenju Evanđelja od strane Katoličke crkve, osobito oni sa višom ili visokom školom. Najbolje su Crkvu po ovom pitanju ocijenili vjernici s nepotpunom osnovnim školom i oni koji nisu pohađali školu.

Što se tiče odnosa drugih kršćanskih crkvi i Evanđelja više od polovice ispitanika (58,8%) izjavilo je kako ne poznaje druge kršćanske crkve, dok svaki peti (19,1%) smatra da one manje ostvaruju Evanđelje nego Katolička crkva. 14,1% vjernika misli da i jedne i druge crkve ostvaruju Evanđelje u istoj mjeri.

Međutim, muškarci su kritičniji prema drugim kršćanskim crkvama od žena. Tako po prilici svaki četvrti muškarac (27,2%)

smatra da one ostvaruju Evandjelje u manjoj mjeri od Katoličke crkve, za razliku od 15,4% žena.

8. ODNOS VJERNIKA PREMA FRANJEVCIMA I FRANJEVKAMA

Prvo pitanje u ovome nizu bilo je "Kako doživljavate redovnika franjevca", a ispitanici su mogli odabrati tri odgovora. Dobivene rezultate prikazujemo u sljedećoj ljestvici, rangirane po veličini:

Kako doživljavate redovnika franjevca?

	<i>Broj odgovora:</i>
1. Kao prijatelja	15,6%
2. Osobu koja je uvijek uz svoj narod	13,6%
3. Zaštitnika katoličke vjere	12,9%
4. Kao učitelja	12,0%
5. Osobu koja je uvijek spremna pomoći	11,8%
6. Sugovornika spremnog za razgovor	6,1%
7. Kao molitelja	5,6%
8. Zaštitnika hrvatskog naroda	4,7%
9. Kao mirotvorca	4,6%
10. Osobu koja se brine za očuvanje svega stvorenoga	2,7%
11. Kao nesuvremenu osobu	0,6%
12. Kao samoživu osobu	0,6%
13. Kao dvoličnu osobu	0,5%
14. Kao osobu nespremnu za dijalog	0,5%
15. Kao arogantnu osobu	0,3%
16. Kao nesuosjećajnu osobu	0,1%

Vjernici su franjevce ocijenili uglavnom pozitivno, a sva negativna obilježja franjevaca vjernici prihvaćaju u vrlo malom broju. U sljedećoj ljestvici dat ćemo ljestvicu odgovora koji govore o vjerničkom doživljaju redovnica franjevki:

Kako doživljavate redovnicu franjevku?

	<i>Broj odgovora:</i>
1. Osobu koja je uvijek spremna pomoći	15,7%
2. Kao moliteljicu	13,5%
3. Osobu koja se brine za stare i nemoćne	10,7%
4. Kao prijateljicu	10,6%
5. Kao učiteljicu	9,4%
6. Osobu koja se brine za djecu	7,6%
7. Osobu koja se brine za bolesne	7,0%
8. Kao mirotvorku	5,6%
9. Osobu koja se brine za očuvanje svega stvorenoga	3,8%
10. Sugovornicu spremnu za razgovor	3,6%
11. Kao osobu nespremnju za razgovor	0,5%
12. Kao samoživu osobu	0,4%
13. Kao nesuvremenu osobu	0,3%
14. Kao dvoličnu osobu	0,3%
15. Kao nesuosjećajnu osobu	0,2%

Iz navedenih podataka očito je da su i franjevke ocijenjene na sličan način kao i franjevci, odnosno da je vrlo mali broj vjernika koji franjevke doživljava negativno. No, za razliku od redovnika koji se doživljava najčešće kao osoba koja je prijatelj, čuvar i zaštitnik, redovnici se više pripisuju uloge osobe koja pomaže drugima i koja moli za njih, što je više u skladu s karizmom redovnica.

Sljedeće pitanje je glasilo "Kakav bi bio Vaš stav kada bi Vaše dijete izrazilo želju da bude svećenik ili redovnik/redovnica?". Više od polovine anketiranih vjernika podržalo bi dijete u toj nakani (53,6%), a trećina vjernika izbjegla je odgovor na to pitanje kazavši kako o tome nisu razmišljali (35,5%). Mali broj vjernika bi prema toj odluci bio ravnodušan (3,8%), a još manji broj bi se izravno suprotstavio odluci djeteta da bude svećenik, odnosno redovnik ili redovnica, i to samo 3,4% njih.

Iako ovdje nije bilo većih razlika prema spolu i dobi vjernika, značajne su razlike s obzirom na njihov stupanj obrazovanja.

Tablica 12

Kakav bi bio Vaš stav kada bi Vaše dijete izrazilo želju da bude svećenik ili redovnik/redovnica?

Školska sprema	Bilo bi mi drago i podržao bih ga	Bio bih ravnodušan	Tome bih se usprotivio	O tome nisam razmišljao
Bez škole	100,0%	-	-	-
Nepotpuna OŠ	78,9%	-	5,3%	-
Osnovna škola	63,3%	8,2%	2,0%	14,3%
Zanatska škola	55,6%	14,8%	3,7%	22,2%
Srednja škola	48,5%	3,8%	3,0%	42,0%
Viša škola	58,7%	-	6,5%	34,8%
Visoka škola	46,1%	-	3,9%	44,7%

Dakle, kako raste obrazovanje vjernika, tako je sve manje onih koji bi bezrezervno podržali svoje dijete u odluci da postane svećenik, odnosno redovnik ili redovnica.

Na savjet kod redovnika ili redovnice vjernici uglavnom idu po potrebi (svaki treći ili 35,5%), a po prilici svaki četvrti ispitanik nikada se ne ide savjetovati s redovnicima ili redovnicama (27,1%). Gotovo isti broj na savjet vjernika ide vrlo rijetko (13,5%) ili samo kada im to službeno zatreba (13,3%). 9% vjernika odlazi na razgovor, ali ne i na savjet.

Ovdje nema značajnijih razlika s obzirom na spol, a prema dobi na savjet kod redovnika ili redovnice češće idu stariji nego mlađi vjernici. Tako, primjerice, na savjet odlazi gotovo dvostruko više vjernika starijih od 61 godine, za razliku od vjernika između 18 i 30 godina (24,5%).

Odnos vjernika prema vjeroučitelju, odnosno vjeroučiteljici najčešće je prijateljski i srdačan (60,2%), a svaki peti ispitanik odgovara kako je taj odnos neodređen (21,3%). Svaki deseti ispitanik odnos prema vjeroučiteljima doživljava kao služben, dok zanemari broj vjernika ima prema njima odbojan stav (1,2%).

Sljedeće pitanje posebno je važno za naše istraživanje i njime se htjelo doznati žive li redovnici i redovnice danas svoje zvanje na uzornoj razini. Što se redovnika tiče, najveći broj anketiranih relativizira ovaj problem, odgovarajući sa "kako koji redovnik" (38,0%). Nešto više od trećine ispitanika misli da se trude živjeti uzorno (35,3%), a svaki četvrti misli da redovnici uzorno žive svoje zvanje.

Između muškaraca i žena nema većih razlika, dok one postoje s obzirom na dob:

Tablica 13

Žive li redovnici danas svoje zvanje na uzornoj razini?

Dob	Mislim da žive	Trude se živjeti	Kako koji redovnik	Ne žive
Od 18 do 30 g.	23,4%	33,7%	41,3%	1,1%
Od 31 do 40 g.	21,7%	38,6%	39,8%	-
Od 41 do 50 g.	21,5%	34,4%	40,9%	1,1%
Od 51 do 60 g.	28,4%	30,9%	39,5%	1,2%
61 i više godina	30,8%	46,2%	15,4%	-

Stariji ispitanici imaju pozitivniji stav prema redovnicima od onih mlađih, koji u većem broju prihvaćaju stav da uzorno življenje zvanja ovisi o pojedinom redovniku.

Situacija je nešto drugačija kada su u pitanju redovnice, koje su vjernici nešto bolje ocijenili. Najviše vjernika (38,4%) misli da redovnice žive svoje zvanje na uzornoj razini, trećina smatra da se trude živjeti (33,5%), a svaki četvrti odgovara sa "kako koja redovnica" (26,3%).

Zanimljivo je pogledati distribuciju rezultata po dobi i usporediti je s podacima iz prethodne tablice koji se odnose na redovnike.

Tablica 14

Žive li redovnice danas svoje zvanje na uzornoj razini?

Dob	Mislim da žive	Trude se živjeti	Kako koja redovnica	Ne žive
Od 18 do 30 g.	38,0%	33,2%	28,3%	-
Od 31 do 40 g.	37,3%	33,7%	28,9%	-
Od 41 do 50 g.	31,2%	38,7%	26,9%	1,1%
Od 51 do 60 g.	48,1%	23,5%	25,9%	1,2%
61 i više godina	38,5%	40,4%	15,4%	-

Gledajući podatke u cjelini, primjećuje se da su vjernici, neovisno o dobi, bolje ocijenili redovnice negoli redovnike, ali se iz tablice isto tako jasno vidi da su najstariji vjernici ponovno bolje ocijenili redovnice nego vjernici mlađe dobi i oni srednjih godina.

Podatke o tome što vjernici zamjeraju redovnicima i redovnicama dat ćemo rangirane (ovdje su bila moguća dva odgovora):

Što zamjerate redovnicima danas?

	<i>Broj odgovora:</i>
1. Povezivanje vjere i politike	21,5%
2. Interes za materijalna dobra	15,3%
3. Međusobno nerazumijevanje	14,4%
4. Nebrigu za rad s mladima	7,5%
5. Nebrigu za siromašne i napuštene	6,9%
6. Zalazak u sumnjiva društva	4,5%
7. Nedovoljna suradnja s redovnicama	3,8%

Na ovoj ljestvici najbrojniji su odgovori po kojima se redovnicima najviše zamjera povezivanje vjere i politike, što je zanimljiv podatak i morao bi poslužiti kao putokaz za buduće djelovanje, odnosno na oprez glede povezivanja vjerskih i političkih sadržaja. Važno je uočiti kako vjernicima smeta i iskazivanje (pretjeranog) interesa za materijalna dobra, pa bi i tu vjerničku opasku trebalo uvažiti, osobito danas kada se Crkvi u Hrvatskoj vraćaju značajna dobra i kada se za njezine potrebe izdvaja proračunski novac poreznih obveznika.

Što zamjerate redovnicama danas?

	<i>Broj odgovora:</i>
1. Premalo vremena provode s vjernicima	14,2%
2. Međusobno nerazumijevanje	11,1%
3. Interes za materijalna dobra	9,0%
4. Povezivanje vjere i politike	8,5%
5. Nebrigu za siromašne i napuštene	8,2%
6. Nebrigu za rad s mladima	7,2%
7. Nedovoljna suradnja s redovnicama	4,5%

Za razliku od redovnika, vjernici su najčešće mišljenja kako redovnice provode premalo vremena s njima, pa bi i to mogao biti jedan od smjerokaza za budući rad redovnica, gdje bi trebalo staviti veći naglasak na određene aktivnosti u kojima bi se poticao zajednički rad i susretanje s vjernicima. Isto tako, vjernici redovnicama zamjeraju međusobno nerazumijevanje, te interes za materijalna dobra, iako u nešto manje slučajeva nego kod redovnika.

Dva slijedeća pitanja odnosila su se na mišljenja vjernika o najvažnijim djelatnostima redovnika i redovnica. I ovdje su ispitanici mogli odabrati tri djelatnosti koje smatraju najvažnijima. Podatke ćemo ponovno dati rangirane:

Koja je prema Vašem mišljenju najvažnija djelatnost redovnika-franjevca?

	<i>Broj odgovora:</i>
1. Da bude vjeroučitelj	14,6%
2. Da se zalaže za mir i suživot	13,4%
3. Da provodi vrijeme u molitvi	11,7%
4. Da svoj život posveti drugima	11,3%
5. Da štiti Hrvate i katoličku vjeru	10,8%
6. Da se zalaže za očuvanje svega stvorenoga	7,0%
7. Da živi skromno	6,7%
8. Da se brine o siromašnima	4,6%
9. Da čuva hrvatski jezik i hrvatsku kulturu	4,5%
10. Da se brine o starima i osamljenima	4,0%
11. Da se brine o bolesnicima	2,9%
12. Da bude učitelj u školi	2,1%

Vjernici od redovnika ponajprije očekuju da bude vjeroučitelj, pa bi ova činjenica mogla poslužiti kao poticaj za intenzivirane župskoga vjeronauka, osobito za odrasle vjernike, a u prvom redu za učenike srednjih škola i fakulteta.

Isto tako, vjernici od redovnika očekuju da se založe za promicanje mira i suživota, što i ne čudi u ovom poslijeratnom vremenu, ali svakako treba više razmisliti o činjenici da su sami vjernici visoko rangirali potrebu za mirom i suživotom.

Po vjerničkom mišljenju, važna uloga franjevca je, uz molitvu, i posvećivanje života drugima, što je i jedno od bitnih obilježja franjevačkog reda (u prvom redu skrb za potrebne i siromašne).

**Koja je prema Vašem mišljenju najvažnija
djelatnost časne sestre-franjevke?**

	Broj odgovora:
1. Da bude vjeroučiteljica	15,1%
2. Da provodi vrijeme u molitvi	12,5%
3. Da se brine o bolesnicima u bolnici	10,4%
4. Da se brine o starima i napuštenima	10,1%
5. Da se zalaže za mir i suživot	9,2%
6. Da skrbi o maloj djeci	6,4%
7. Da bude učitelj u školi	6,4%
8. Da se zalaže za očuvanje svega stvorenoga	5,9%
9. Da pomaže samohranim majkama	5,0%
10. Da podučava školsku djecu	4,7%
11. Da se brine o župnom stanu	3,6%
12. Da svoj život posveti drugima	3,3%

Kao i u prethodnom slučaju, zanimljivo je kako vjernici od redovnica očekuju da u prvom redu budu vjeroučiteljice.

No, za razliku od redovnika, od njih se očekuje da veću pažnju posvećuju molitvi, te brizi o bolesnicima, starima i napuštenima. Očito je da vjernici od redovnica očekuju da nastave i intenziviraju one aktivnosti kojima se one i inače bave, a to je ponajprije briga za bolesne, nemoćne i napuštene.

Dva pitanja odnosila su se na tzv. *hercegovački slučaj*, odnosno na zahtjeve Svete Stolice da se dosadašnje franjevačke župe predaju na upravu dijecezanskome kleru. Svaki drugi vjernik je mišljenja da spomenuti slučaj općenito šteti ugledu Crkve (49,4%), dok značajan broj ispitanika (18,9%) misli da taj problem potiče vjernike na veću aktivnost. 13,7% vjernika je izjavilo da ih "hercegovački slučaj" sablažnjava.

Muškarci više prihvaćaju tvrdnju da taj slučaj općenito šteti ugledu Crkve (60,1%) nego žene (44,4%), koje u dvostruko većem broju (22,5%) od muškaraca (11,4%) misle kako "hercegovački slučaj" potiče vjernike na veću aktivnost.

Na pitanje "Mislite li da bi u tzv. *hercegovačkom slučaju* franjevačke župe trebalo vratiti pod biskupsku upravu?", najveći broj ispitanika odgovorio je kako nisu dovoljno upoznati s tim problemom (44,8%), 37,1% misli da hercegovačke župe trebaju ostati pod upravom fratara kao i do sada, a tek svaki deseti (11,0%) smatra da hercegovačke župe trebaju biti prepuštene upravi biskupa.

Svaka druga vjernica je odgovorila kako nije upoznata s ovim slučajem, a slijede one koje smatraju kako spomenute župe trebalo ostaviti fratrima. Većina muškaraca prihvaća stav da bi hercegovačke župe trebale ostati pod upravom fratara (47,5%), a trećina ih odgovara kako nisu upoznati s problemom (32,9%).

Što se tiče dobi, istaknimo da svaki drugi vjernik između 18 i 30 godina (53,5%) izjavljuje kako nije upoznat s ovim problemom, dok su vjernici između 41 i 50 godine (47,0%), te oni stariji od 61 godine (40,4%) u najvećem broju odgovorili kako franjevačke župe u Hercegovini trebaju i dalje ostati pod upravom fratara.

9. ODNOS VJERNIKA PREMA VJERSKIM ISTINAMA I NADNARAVNIM DOGAĐANJIMA

U ovome nizu pitanja vjernicima smo postavili 14 pitanja, od kojih se dio odnosi na temeljne istine katoličke vjere, a drugi dio na neke nadnaravne događaje koji su također povezani s vjerom, kao što su čudesna ozdravljenja ili ukazanja.

Prvo pitanje koje se odnosilo na ovu problematiku bilo je pitanje o vjerskim sumnjama općenito. Najviše je vjernika koji nemaju vjerskih sumnji (41,0%), slijede oni koji su kazali kako imaju vjerske sumnje, ali ih one ne smetaju (21,3%), te vjernici koji imaju vjerske sumnje, ali samo u nebitnim stvarima (16,9%). Najmanje je vjernika koji imaju vjerske sumnje koje ih uznemiruju (5,2%).

Žene u većem broju (42,6%) od muškaraca (38,0%) izjavljuju kako nemaju vjerskih sumnji. S druge strane, više muškaraca (24,1%) nego žena (20,1%) ima vjerske sumnje, ali ih one ne uznemiruju.

S obzirom na dob vjernika zabilježeni su sljedeći odgovori:

Tablica 15

Imate li vjerskih sumnji?

Dob	Da, ali me one ne smetaju	Da, one me uznemiruju	Da, ali samo o nebitnim stvarima	Nemam vjerskih sumnji	Nisam o tome razmišljao/la
18 do 30 g.	25,5%	7,1%	17,9%	34,2%	13,6%
31 do 40 g.	18,1%	3,6%	19,3%	41,0%	18,1%
41 do 50 g.	24,7%	5,4%	21,5%	36,6%	9,7%
51 do 60 g.	17,3%	2,5%	13,6%	50,6%	11,1%
61 i više g.	9,6%	5,8%	7,7%	61,5%	7,7%

Stariji vjernici imaju najmanje vjerskih sumnji, i to posebno oni iznad 60 godina života, dok su one češće kod vjernika od 18 do 30 godina i onih između 41 i 50 godina života. Isto tako, među najmlađima je najviše onih koji imaju vjerske sumnje koje ih uznemiruju.

Odnos prema vjerskim sumnjama ovisi i o stupnju obrazovanja vjernika:

Tablica 16

Imate li vjerskih sumnji?

Školska sprema	Da, ali me one ne smetaju	Da, one me uznemiruju	Da, ali samo u nebitnim stvarima	Nemam vjerskih sumnji	Nisam o tome razmišljao
Bez škole	-	-	-	100,0%	-
Nepotpuna OŠ	10,5%	5,3%	10,5%	47,4%	26,3%
Osnovna škola	16,3%	2,0%	6,1%	55,1%	14,3%
Zanatska škola	7,4%	11,1%	29,6%	44,4%	3,7%
Srednja škola	20,1%	5,7%	16,3%	40,5%	15,2%
Viša škola	26,1%	4,3%	13,0%	37,0%	17,4%
Visoka škola	20,0%	-	40,0%	40,0%	-

Nešto više od ostalih školovaniji vjernici izjavljuju kako imaju vjerskih sumnji, ali ih one ne smetaju. Istodobno, među manje obrazovanim vjernicima (bez škole, s nepotpunom ili završenom osnovnom školom, te vjernici sa zanatskom školom) više je onih koji izjavljuju kako nemaju vjerskih sumnji.

Razlozi vjerskim sumnjama su sljedeći: svaki treći vjernik izjavio je kako o tome nije razmišljao (33,1%), svaki peti ističe nerazumljivost pojedinih vjerskih istina (20,7%), a 17,1% ispitanika kao glavni razlog vjerskih sumnji navodi nedovoljno poznavanje vjerskih sadržaja. Isti broj vjernika razloge vjerskim sumnjama pronalazi u nesuvremenosti vjerskih istina (5,2%) ili u njihovoj znanstvenoj nedokazivosti (5,2%).

Razlozi vjerskih sumnji za muškarce leže ponajprije u nerazumljivosti pojedinih vjerskih istina (24,7%) i u nedostatnom poznavanju vjerskih sadržaja (10,8), dok je kod žena redosljed obrnut, pa one na prvo mjesto stavljaju nedovoljno poznavanje vjerskih sadržaja (20,1%), a na drugo mjesto nerazumljivost nekih vjerskih istina (18,9%).

S obzirom na dob, ovdje nije bilo većih razlika, ali treba istaknuti kako vjernici stariji od 61 godine u velikom broju nisu dali nikakav odgovor na ovo pitanje (40,4%).

Prema stupnju obrazovanja vjernici ističu različite razloge vjerskih sumnji. Spomenut ćemo ukratko neke indikativnije podatke: vjernici koji imaju nezavršenu ili završenu osnovnu školu i oni koji su završili neku od srednjih škola na prvo mjesto stavljaju nerazumljivost vjerskih istina, dok vjernici s višom ili visokom školom ističu nedostatno poznavanje vjerskih sadržaja.

Sljedećih osam pitanja odnosilo se na prihvaćanje određenih temeljnih istina kršćanske vjere. Tako u dogmu da su u Bogu tri osobe: Otac, Sin i Duh Sveti vjeruje čak 95,4% vjernika, a samo 1,6% je odgovorilo kako o tome nisu razmišljali. Ostali odgovori ponuđeni na ovo pitanje prihvaćeni su u zanemarivo malom broju. U vjersku istinu da je Isus-čovjek, koji je živio prije 2000 godina, pravi Bog, vjeruje nešto manje vjernika, ali je njihov broj i dalje vrlo velik (93,0%), dok 3,8% ispitanika o tome nije razmišljalo.

Međutim, u prihvaćanju sljedeće istine nazire se veća sumnja vjernika, jer u osobni život poslije smrti vjeruje 83,9% ispitanika, ali ih 6,6% sumnja, a 2,2% ne vjeruje.

S obzirom na ove istine, nije bilo većih razlika u razmišljanjima između žena i muškaraca.

Još manje ispitanika vjeruje u postojanje pakla (71,0%), dok sumnju u pakao izražava svaki deseti ispitanik (9,9%), 2,4% ih ne vjeruje, a 10% prihvaća tvrdnju kako pakao ne postoji jer Bog ne može osuditi čovjeka na vječnu patnju.

U pakao vjeruje više žena (73,9%) nego muškaraca (64,6%), dok ovdje nije bilo većih razlika s obzirom na dob vjernika.

Treba izdvojiti i razlike u vjerovanje u pakao s obzirom na školsku spremu:

Tablica 17

Vjerujete li da postoji pakao?

Školska sprema	Vjerujem	Sumnjam	Ne vjerujem	Pakao ne postoji, jer Bog ne može osuditi čovjeka na vječnu patnju	Nisam o tome razmišljao
Bez škole	57,1%	14,3%	-	-	28,6%
Nepotpuna OŠ	73,7%	-	-	15,8%	10,5%
Završena OŠ	77,6%	6,1%	2,0%	8,2%	6,1%
Zanatska škola	77,8%	3,7%	-	11,1%	7,4%
Srednja škola	74,1%	10,3%	2,7%	7,2%	4,2%
Viša škola	63,0%	8,7%	4,3%	13,0%	10,9%
Visoka škola	60,5%	17,1%	1,3%	17,1%	3,9%

Ispitanici s višom i visokom školom manje su skloni bezrezervno vjerovati u postojanje pakla, a vjernici s visokim obrazovanjem najviše sumnjaju u tu istinu i više od ostalih anketiranih prihvaćaju tvrdnju kako Bog ne može osuditi čovjeka na vječnu patnju.

Vjernici koji vjeruju u postojanje pakla u najvećem ga broju doživljavaju kao stanje vječne odvojenosti od Boga (svaki drugi ili 49,8%), dok manji broj (28,5%) prihvaća tradicionalnu viziju pakla kao mjesta u kojem se grješnici kažnjavaju vječnim ognjem. Ne tako mali broj vjernika odgovorio je kako o tome nije razmišljao (13,1%).

U nizu pitanja o vjerskim istinama ovo je prvo u kojem su u značajnijoj mjeri došle do izražaja razlike među vjernicima po dobi.

Tablica 18

Ako vjerujete, što je za Vas pakao?

Dob	To je mjesto gdje se grješnici kažnjavaju vječnim ognjem	Stanje vječne odvojenosti od Boga	Nisam o tome razmišljao/la
Od 18 do 30 g.	27,7%	56,5%	13,0%
Od 31 do 40 g.	25,3%	50,6%	15,7%
Od 41 do 50 g.	21,5%	48,4%	15,1%
Od 51 do 60 g.	30,9%	45,7%	7,4%
61 i više godina	44,2%	32,7%	15,4%

Dakle, što su ispitanici stariji, to su u sve većem broju spremni prihvatiti tradicionalnu sliku pakla kao mjesto vječnog ognja, dok mlađi vjernici (a osobito oni od 18 do 30 godina) pakao doživljavaju u skladu sa suvremenim teološkim tumačenjima koja pakao opisuju kao stanje vječne odvojenosti od Boga.

Razlike su značajne i s obzirom na školsku spremu vjernika:

Tablica 19

Ako vjerujete, što ja za Vas pakao?

Školska sprema	Mjesto gdje se grješnici kažnjavaju vječnim ognjem	Stanje vječne odvojenosti od Boga	Nisam o tome razmišljao
Bez škole	42,9%	28,6%	28,6%
Nepotpuna OŠ	57,9%	26,3%	10,5%
Osnovna škola	38,8%	38,8%	16,3%
Zanatska škola	40,7%	48,1%	11,1%
Srednja škola	30,3%	50,0%	11,7%
Viša škola	17,4%	50,0%	21,7%
Visoka škola	9,2%	65,8%	10,6%

Doživljaj pakla veoma se razlikuje prema stupnju obrazovanja vjernika, pa tako oni s višom i visokom školom, te s nekom od srednjih škola u daleko većem broju nego ostali ispitanici prihvaćaju sliku pakla kao mjesta vječne odvojenosti od Boga. S druge strane, vjernici s nižim obrazovanjem skloniji su prihvatiti jednu "slikovitu" i pojednostavljenu predodžbu pakla kao mjesta u kojemu vječni oganj kažnjava grješnike.

U postojanje raja vjeruje znatno više vjernika (87,6%) nego u postojanje pakla (71,0%), 5,8% sumnja, a samo 1,8% ne vjeruje.

Raj se uglavnom shvaća kao vječno zajedništvo s Bogom (78,5%), a svaki deseti vjernik ga doživljava "tradicionalistički", odnosno kao mjesto vječne sreće i užitaka (11,6%).

Žene su sklonije prihvatiti raj kao mjesto vječnog zajedništva s Bogom (81,4%) nego muškarci (72,8%), koji u nešto većem broju (8,2%) negoli žene (3,8%) izjavljuju kako o tom pitanju nisu razmišljali.

Što se tiče dobi i doživljaja raja, ovdje vrijede podaci koje smo dali u prethodnoj tablici i koji se odnose na vjernički doživljaj pakla. Naime, ponovno su stariji vjernici skloniji prihvatiti jednostavniju sliku raja kao mjesta vječne sreće i užitaka, dok mlađi prihvaćaju raj

kao mjesto zajedništva s Bogom, premda razlike nisu toliko izražene kao kod doživljaja pakla.

Isto možemo zaključiti i za doživljaj raja s obzirom na školsku spremu vjernika, gdje se ponavlja situacija kakvu smo imali kod doživljaja pakla. I u ovom slučaju obrazovaniji vjernici (od srednje škole naviše) prihvaćaju "moderniju" viziju raja kao stanja vječnog zajedništva s Bogom, za razliku od vjernika s nižim obrazovanjem koji češće doživljavaju raj kao mjesto vječne sreće i užitaka.

Veću neodlučnost vjernici iskazuju kada je riječ o sotoni, pa je ovdje uzorak podijeljen na dva dijela. Tako 49,6% ispitanika prihvaća tvrdnju po kojoj je sotona sklonost koja postoji u svakom čovjeku i navodi ga na zlo, dok 43,2% sotonu doživljava kao biće koje stvarno postoji i navodi čovjeka na grijeh, dok su ostali odgovori prihvaćeni u vrlo malom broju.

Između žena i muškaraca ovdje nije bilo značajnijih razlika u shvaćanju sotone.

Za vjernike starije od 61 godine sotona je uglavnom biće koje stvarno postoji (51,9%), dok ostatak uzorka (svi od 18 do 60 godina) u natpolovičnom broju prihvaća drugu tvrdnju, po kojoj je sotona sklonost koja postoji u čovjeku i koja ga nagoni na zlo.

Ostala tri pitanja u ovome nizu odnosila su se na vjeru u nadnaravne događaje. U opsjednuće čovjeka demonima vjeruje, po prilici, tek svaki drugi anketirani (54,2%), sumnja 13,3%, ne vjeruje 12,4%, a o tome nije razmišljalo 17,7% vjernika.

S druge strane, u usporedbi s vjerom u opsjednutost, daleko veći broj ih vjeruje u čudesna ozdravljenja, čak 84,9%, a znatno manje ih sumnja (6,8%) ili ne vjeruje (2,0%).

Vjernici stariji od 61 godine više od ostalih vjeruju u opsjednutost demonima (65,4%), dok ostali vjeruju u prosjeku u 50% slučajeva.

Žene su sklonije povjerovati u čuda (87,1%) nego muškarci (81,0%). Isto tako, dvostruko više muškaraca (11,4%) u usporedbi sa ženama (4,7%) izražava sumnju u mogućnost čuda.

U ukazanja Gospe u Međugorju vjeruje 82,3% vjernika, svaki deseti sumnja (9,4%), a mali broj ih ne vjeruje (2,6%). U usporedbi s muškarcima (70,3%), žene u većem broju (80,2%) vjeruju u ukazanja u Međugorju.

Što se tiče dobi, zanimljivo je da su na posljednja tri pitanja (vjera u čudesna ozdravljenja, ukazanja općenito i u ukazanja Gospe u Međugorju) najviše sumnje izrazili vjernici srednje dobi (odnosno oni između 41 i 50 godine, dok svi ostali vjeruju u gotovo podjednakom i prilično visokom postotku).

Prema stupnju obrazovanja, spomenimo samo da u ukazanja Gospe u Međugorju vjeruje velika većina ispitanika bez obzira na školsku spremu (od 66,7 kod vjernika sa zanatskom školom do 89,5% s nepotpunom osnovnom školom), dok je najmanje onih koji vjeruju među vjernicima s visokim obrazovanjem (59,2%).

10. STAVOVI VJERNIKA PREMA TEMELJNIM KRŠĆANSKIM MORALNIM NORMAMA

Sljedećih osam pitanja odnosilo se na probleme koji se tiču katoličkoga moralnog nauka, koji bi trebali biti posebno važni u životu svakog vjernika katolika i koji su jedan od pokazatelja koliko vjernici žive u skladu s naukom svoje vjere.

Prvo pitanje odnosilo se na problem predbračnih spolnih odnosa, o čemu su mišljenja vjernika prilično podijeljena. Tako nešto više od trećine ispitanika prihvaća katoličku moralnu normu o nedopustivosti predbračnih spolnih odnosa (36,1%), ali gotovo isti broj smatra ih dopuštenima ako se partneri iskreno vole (34,9%). 17,1% ispitanika misli da su takvi odnosi neodgovorni ukoliko se ne mogu prihvatiti djeca, dok svaki deseti vjernik misli da je to normalna pojava (10,4%).

S jedne strane, podjednak broj žena i muškaraca misli kako su predbračni odnosi nedopušteni i, s druge strane, da su dopušteni ako se mladi iskreno vole. Međutim, treba istaknuti da dvostruko više žena (20,1%) od muškaraca (10,8%) misli kako je neodgovorno stupati u predbračne spolne odnose ako partneri ne mogu prihvatiti djecu.

Značajnije razlike postoje i s obzirom na dob vjernika:

Tablica 20

Kakvo je Vaše mišljenje o predbračnim spolnim odnosima?

Dob	To je nedopušteno	To je neodgovorno ako ne mogu prihvatiti djecu	To je dopušteno ako se iskreno vole	To je normalno
Od 18 do 30 g.	34,8%	13,0%	38,6%	13,0%
Od 31 do 40 g.	33,7%	24,1%	28,9%	12,0%
Od 41 do 50 g.	31,2%	20,4%	39,8%	7,5%
Od 51 do 60 g.	42,0%	16,0%	33,3%	8,6%
61 i više godina	46,2%	15,4%	25,0%	7,7%

Mlađi vjernici imaju tolerantniji stav prema predbračnim spolnim odnosima, posebno u usporedbi s vjernicima starijim od 51 godine. Vjernici od 31 do 40, koji su u najvećem broju roditelji, više od ostalih prihvaćaju stav da su takvi odnosi neodgovorni ako par ne može skrbiti za djecu. Isto tako, mlađi dio uzorka spremniji je prihvatiti tvrdnju o predbračnim odnosima kao normalnoj pojavi.

Zanimljivi su i podaci prema razini obrazovanja vjernika:

Tablica 21

Kakvo je Vaše mišljenje o predbračnim spolnim odnosima?

Školska sprema	To je nedopušteno	To je neodgovorno ako ne mogu prihvatiti djecu	To je dopušteno ako se iskreno vole	To je normalna pojava
Bez škole	57,1%	28,6%	14,3%	-
Nepotpuna OŠ	47,4%	10,5%	26,3%	15,8%
Osnovna škola	49,0%	16,3%	18,4%	10,2%
Zanatska škola	44,4%	7,4%	33,3%	14,8%
Srednja škola	34,8%	17,4%	38,6%	8,3%
Viša škola	19,6%	23,9%	45,7%	10,9%
Visoka škola	36,8%	15,8%	30,3%	17,1%

Vjernici s nižom školskom spremom u većem broju od ostalih prihvaćaju moralnu normu o nedopuštenosti predbračnih spolnih odnosa. Oni obrazovaniji imaju mnogo permissivniji stav i skloniji su prihvatiti mišljenje po kojemu su takvi odnosi dopušteni ako se partneri iskreno vole.

Veće suglasnosti nema ni kada je riječ o jednoj od temeljnih katoličkih moralnih normi, onoj o nerazrješivosti kršćanskoga braka. Otprilike tek svaki treći ispitanik u potpunosti prihvaća ovu moralnu normu i misli kako kršćanski brak ni u kojem slučaju ne može biti razriješen (35,9%). Najveći broj vjernika je mišljenja da se brak može razvesti u iznimnim slučajevima (46,2%), dok 15,7% vjernika odluku o razrješnju braka prepušta samim supružnicima, neovisno o autoritetu crkvenoga moralnog nauka.

U odgovorima na prethodna pitanja nije bilo većih razlika s obzirom na spol, ali su one prisutne među različitim generacijama vjernika.

Tablica 22

Što mislite o nerazrješivosti kršćanskoga braka?

Dob	Kršćanski brak ni u kojem slučaju nije razrješiv	Može se razvesti u iznimnim slučajevima	Ovisi o volji bračnih drugova	To je normalno
Od 18 do 30 g.	31,0%	44,6%	22,3%	1,1%
Od 31 do 40 g.	37,3%	50,6%	10,8%	1,2%
Od 41 do 50 g.	26,9%	54,8%	14,0%	3,2%
Od 51 do 60 g.	35,8%	53,1%	9,9%	1,2%
61 i više godina	63,5%	23,1%	11,5%	-

Ovdje su isto tako vrlo izražene razlike u razmišljanjima između mlađih vjernika i vjernika srednje dobi, s jedne strane, te vjernika starijih od 61 godine, s druge strane. Ovi potonji najviše poštuju normu o nerazrješivosti braka, dok najmlađi dio vjernika u najvećem broju (svaki peti) prihvaća tvrdnju koja je najudaljenija od katoličke moralke po kojoj razrješenje braka ovisi samo o volji bračnih drugova.

No, kada se radi o namjernom prekidu trudnoće odnosno abortusu, o tom pitanju postoji veći stupanj suglasnosti s katoličkim moralom, pa tako više od polovine vjernika (55,8%) ima stav da za abortus nema nikakva opravdanja i da je to ubojstvo nevinoga. Svaki četvrti vjernik dopušta abortus samo ako je ugrožen život majke, a svaki deseti smatra ga dopuštenim u iznimnim slučajevima, odnosno ako je riječ o majci maloljetnici, preljubu, suprugu alkoholičaru i sl. 6,2% vjernika dopušta namjerni prekid trudnoće u slučaju silovanja, dok samo 2,0% vjernika misli kako je pobačaj normalna pojava.

Ovdje nije bilo značajnijih razlika s obzirom na spol vjernika. Što se tiče dobi, ponovno se javlja ista slika kao i u prethodna dva slučaja, gdje se vjernici stariji od 61 godine najviše protive abortusu i smatraju ga ubojstvom nevinoga (75,0%), za razliku od svih ostalih vjernika, koji to čine prosječno u 50% slučajeva.

Među vjernicima najprihvaćenija je kršćanska moralna norma koja zabranjuje preljub i nevjeru. Naime, da za preljub i nevjeru nema opravdanja, misli najviše ispitanika, odnosno tri četvrtine njih (74,7%), 16,1% smatra da se preljub može tolerirati u iznimnim slučajevima, a 6,2% je mišljenja da to može, u određenim slučajevima, čak i učvrstiti brak.

Između muškaraca i žena nema većih razlika, a što se tiče dobi, izdvojit ćemo podatak da vjernici srednje i starije dobi (od 41 do 60

godine) u većem broju od ostalih (u prosjeku svaki peti) misle kako se preljub može iznimno tolerirati. Isto tako, zanimljivo je da su protiv preljuba najviše ispitanici od 31. do 40. godine, kojih 84,3% smatra kako za preljub nema opravdanja (ostali to prihvaćaju, u prosjeku, u 70% slučajeva).

Kada je riječ o problemu nataliteta, odnosno o činjenici da je sve više brakova bez djece ili samo s jednim djetetom, 42,0% vjernika misli da je razlog tome sebičnost roditelja, dok nešto manje njih misli da su glavni razlog toj pojavi materijalne prilike u kojima žive obitelji (39,2%). 6,2% ispitanika razlog smanjenom natalitetu vidi u prezaposlenosti majke, a 5,6% u pomodarstvu.

Zanimljivo je istaknuti kako mlađi vjernici (od 18 do 30 g.) kao glavni razlog ističu materijalne prilike u kojima žive obitelji, dok stariji vjernici uglavnom kao razlog ističu sebičnost roditelja.

Mišljenja su podijeljena i kada je riječ o kontracepciji, pa tako trećina uzorka misli da je to nemoralna pojava (33,1%), a najviše je onih čiji stav ovisi o tome o kojoj se vrsti kontracepcije radi (44,2%). 17,7% vjernika kontracepciju smatra normalnom pojavom.

Očekivali smo značajnije razlike među vjernicima različitih dobnih skupina:

Tablica 23

Vaše mišljenje o kontracepciji?

Dob	To je nemoralna pojava	Zavisio o kojoj vrsti kontracepcije se radi	To je normalna pojava
Od 18 do 30 g.	27,2%	44,6%	24,5%
Od 31 do 40 g.	36,1%	42,2%	13,3%
Od 41 do 50 g.	29,0%	51,6%	18,3%
Od 51 do 60 g.	39,5%	42,0%	12,3%
60 i više godina	48,1%	38,5%	7,7%

Mlađi dio uzorka, koji se u svakodnevnom životu susreće s problemom kontracepcije ima permissivniji stav prema tom problemu i najviše njih misli kako njihov stav o tome ovisi o vrsti kontracepcije. Treba uočiti kako svaki četvrti vjernik između 18 i 30 godina misli kako je kontracepcija normalna pojava, za razliku od samo 7,7% vjernika starijih od 61 godine.

Slična je situacija kada se radi o psovki, jer svaki četvrti ispitanik misli da je to stvar navike (24,1%), a tek ih nešto više

(26,5%) misli kako je psovka nesposobnost izražavanja svojih osjećaja na primjereniji način. Najviše vjernika (30,5%) smatra kako je psovka nekulturno ponašanje, a 12,2% psovku doživljava kao izraz mržnje prema Bogu i vjeri.

Treba napomenuti kako žene i muškarci prihvaćaju sve gore navedene moralne norme u gotovo podjednakom broju, bez nekih značajnijih razlika.

Sljedeće pitanje u ovome nizu odnosilo se na odnos prema ljudima koji ne vjeruju. Iako najveći broj ispitanika (73,9%) prihvaća stav kako ih treba poštivati kao ljude (73,9%), svaki deseti misli kako im ne treba vjerovati, a gotovo isti broj (11,8%) je prema nevjernicima ravnodušan. Samo 2,2% vjernika nekršćanski izjavljuje kako takve ljude prezire.

Određena razlika postoji između muškaraca i žena, pa tako nešto više muškaraca (78,5%) nego žena (71,9%) misli kako nevjernicima ne treba vjerovati.

S obzirom na dob, vjernici srednje dobi (od 31. do 50. godine života) u većem su broju (u prosjeku 80,0%) odgovorili da nevjernike treba poštivati kao ljude, u odnosu na vjernike između 51. i 60. godine života (65,4%) i vjernike starije od 61. godine (69,2%).

Ovdje je značajan utjecaj obrazovanja na stav prema ljudima koji ne vjeruju:

Tablica 24

Vaš stav prema ljudima koji ne vjeruju?

Školska sprema	Treba ih poštivati kao ljude	Ne treba im vjerovati	Prezirem ih	Ravnodušan sam
Bez škole	42,9%	28,6%	-	28,6%
Nepotpuna OŠ	52,6%	21,1%	-	21,1%
Osnovna škola	59,2%	18,4%	10,2%	8,2%
Zanatska škola	81,5%	7,4%	-	7,4%
Srednja škola	73,1%	10,2%	1,9%	13,6%
Viša škola	76,1%	8,7%	-	15,2%
Visoka škola	92,1%	1,3%	-	5,3%

Znatno veću toleranciju prema nevjernicima iskazuju školovaniji vjernici, odnosno oni sa srednjom i višom školom, te osobito vjernici s visokom školom. Zanimljivo je primijetiti kako je svaki deseti ispitanik s osnovnom školom izjavio da prezire nevjernike, dok ne

tako mali broj vjernika bez školske spreme ili s osnovnom školom smatra kako ne treba imati povjerenje u ljude koji ne vjeruju (vidi tablicu 24).

Više od polovice ispitanika (53,2%) nije spremno za bračnoga druga odabrati nevjernika, iako ga ta osoba zadovoljava u pogledu drugih osobina. Na ženidbu s nevjernikom spremno je tek 17,1% vjernika, dok više od četvrtine (28,3%) odgovara sa "ne znam". Ni ovdje nisu zabilježene razlike s obzirom na spol, a što se tiče dobi, treba primijetiti da bi manje mladih vjernika od 18 do 30 godina odbilo za bračnog druga uzeti osobu koja nije vjernik (45,1%), nego vjernika starijih od 61. godine kojih 69,2% ne bi željelo za supružnika imati osobu koja nije vjernik.

11. ODNOS VJERNIKA PREMA DRUGIM VJERSKIM ZAJEDNICAMA I NJIHOVIM PRIPADNICIMA

U ovom nizu pitanja željeli smo doznati kakvi su stavovi katoličkih vjernika o Srpskoj pravoslavnoj crkvi i Islamskoj zajednici, kao dvjema najvećim vjerskim zajednicama koje djeluju na prostoru Hrvatske i BiH, te o vjernicima koji pripadaju spomenutim vjerskim zajednicama. Mišljenja i stavovi katolika o ovoj problematici dobivaju još veće značenje i težinu s obzirom na protekla ratna zbivanja, odnosno na činjenicu da u javnosti postoje podijeljena mišljenja o ulozi vjerskih zajednica u ratu na području Hrvatske i BiH, te da se od njih mnogo očekuje u poslijeratnom razdoblju kada treba učvrstiti mir i obnoviti povjerenje među ljudima.

Prvo pitanje odnosilo se na odnos katolika prema pripadnicima Srpske pravoslavne crkve. Svaki drugi anketirani vjernik (51,2%) je mišljenja da treba poštivati njihovu pripadnost pravoslavlju, a svaki četvrti vjernik (26,1%) misli kako ih treba poštivati kao ljude. Ako ove podatke promotrimo zajedno, vidimo da većina vjernika (77,3%) ima prema njima načelno pozitivan stav. Da pravoslavnim vjernicima ne treba vjerovati misli 8,2% vjernika, prema njima je ravnodušno njih 6,2%, a izbjegava ih 6,8% anketiranih. Izrazito negativan stav ima samo 1,0% vjernika, koji su izjavili kako preziru pravoslavne vjernike.

Muškarci su tolerantniji prema pravoslavcima od žena jer 57,6% muškaraca smatra da treba poštivati njihovu pripadnost pravoslavlju, dok se s time slaže nešto manje žena (48,2%). Isto tako, 3,8% muškaraca odgovorilo je kako izbjegava vjernike pravoslavne vjere, dok to čini nešto više žena, odnosno 8,3%. Napomenimo kako nisu uočene veće razlike među vjernicima različite dobi.

Određene razlike postoje kada se radi o vjernicima Islamske vjerske zajednice. Njihovu religiju poštuje 43% anketiranih katolika, a 31,7% misli da ih treba poštivati kao ljude. 7,8% smatra kako im ne treba vjerovati, prema njima je ravnodušno 8,2% katolika, izbjegava ih 6,8%, a prezire 1,8%.

I ovdje muškarci imaju nešto pozitivniji stav prema muslimanima: 48,7% muškaraca poštuje njihovu religiju, za razliku od 40,2% žena. Dvostruko više žena (10,1%) od muškaraca (4,4%) izjavljuje kako su prema pripadnicima islamske zajednice ravnodušne.

Što se tiče dobi, izdvojit ćemo kako u odgovorima od ostalih odstupaju jedino vjernici stariji od 61 godine. Naime, dok ostali vjernici najviše prihvaćaju stav kako treba poštivati njihovu religiju (u prosjeku nešto više od 40%), oni na prvome mjestu ističu kako ih treba poštivati kao ljude (40,4%).

Ispitanici u većini nisu spremni na brak s pripadnicima navedenih vjera. Tako 73,7% njih ne bi željelo za bračnoga druga imati pripadnika pravoslavne crkve, a svaki peti je odgovorio s "ne znam".

Muškarci su spremniji oženiti se pravoslavkom (12,0%) nego žene pravoslavcem (samo 3,3%).

Zanimljivi su podaci s obzirom na dob:

Tablica 25

Biste li za bračnog druga izabrali vjernika/vjernicu SPC-a, koja Vas u pogledu drugih osobina zadovoljava?

Dob	Da	Ne	Ne znam
Od 18 do 30 g.	6,0%	66,8%	26,6%
Od 31 do 40 g.	4,8%	85,5%	8,4%
Od 41 do 50 g.	5,4%	75,3%	19,4%
Od 51 do 60 g.	7,4%	77,8%	13,6%
61 i više godina	5,8%	73,1%	17,3%

Najmlađi dio vjernika ima najmanje izražen negativan stav glede mogućnosti udaje, odnosno ženidbe za vjernika ili vjernicu SPC-a, ali je zanimljivo primijetiti da najviše njih nema određeno mišljenje o ovom pitanju i odgovaraju sa "ne znam".

Distanca je nešto veća kada se radi o muslimanima, pa tako 81,3% anketiranih katolika ne bi stupilo u brak s pripadnikom/pripadnicom Islamske vjerske zajednice, 13,3% je neodlučno i

odgovara sa "ne znam", dok bi samo 3,8% katolika stupilo u brak s muslimankom, odnosno muslimankom.

I ovdje su muškarci ponovno tolerantniji. Iako je ukupan broj katolika koji je spreman za bračnoga druga uzeti muslimana ili muslimanku vrlo malen, među njima je više muškaraca (8,3%) negoli žena (1,8%).

Treba nešto više reći i o odgovorima prema dobi vjernika:

Tablica 26

Biste li za bračnoga druga izabrali vjernika/vjernicu Islamske zajednice, koja Vas u pogledu drugih osobina zadovoljava?

Dob	Da	Ne	Ne znam
Od 18 do 30 g.	2,7%	77,0%	18,6%
Od 31 do 40 g.	3,6%	94,0%	2,4%
Od 41 do 50 g.	4,3%	79,6%	16,1%
Od 51 do 60 g.	3,7%	84,0%	11,1%
61 i više godina	5,8%	78,8%	9,6%

Za razliku od ostalih, vjernici između 31 i 40 godina života imaju najizraženiji negativan stav glede zajedničkog života s muslimankom ili muslimanom, dok ponovno najveću neodlučnost ili stanovitu toleranciju pokazuju mlađi vjernici (od 18 do 30 godina).

Vjernici imaju poprilično neujednačene stavove kada je riječ o međureligijskim razgovorima i približavanjima. Po prilici svaki peti ispitanik takve razgovore podržava u potpunosti (22,9%), a najveći broj ih podržava, ali smatra kako treba biti oprezan u takvim aktivnostima (38,2%). Gotovo svaki deseti mišljenja je kako spomenutih razgovora još uvijek nema (9,4%), a svaki četvrti vjernik nije upoznat s tim problemom (25,7%), što je indikativan podatak.

Ipak, znatno više muškaraca (31,6%) nego žena (18,9%) takve razgovore podržava u potpunosti. S druge strane, znatno više vjernica (31,1%) od vjernika (13,9%) odgovara kako nisu upoznate s tim problemom.

Promatrajući odnos školske spreme vjernika i njihova stava spram međureligijskih razgovora i približavanja, možemo izdvojiti podatak kako vjernici nižeg obrazovanja znatno više od obrazovanih vjernika (srednja, viša i visoka škola) izjavljuju kako nisu upoznati s tim problemom. S druge strane, ovi potonji uglavnom podupiru (od 35% do 41,3%) međureligijske razgovore, ali smatraju kako u tim odnosima treba biti oprezan.

Nadalje, vjernici su najčešće mišljenja kako se spomenuti razgovori trebaju voditi na razini crkvenog vodstva (47,6%), dok 14,3% misli da to treba biti na razini visokih vjerskih učilišta. Petina vjernika na ovo pitanje odgovara sa "ne znam", što ponovno ukazuje ili na svojevrsnu nezainteresiranost ili na neinformiranost o problemu međuvjerskog dijaloga.

Muškarci (63,3%) u većem broju nego žene (40,5%) smatraju da se takvi razgovori moraju voditi na razini crkvenog vodstva, dok je mnogo više žena (27,2%) nego muškaraca (9,5%) na ovo pitanje odgovorilo sa "ne znam".

Odgovori su vrlo neujednačeni i kada se govori o ekumenizmu. Najviše vjernika (36,7%) smatra da je ekumenski dijalog potreban i da treba više nego do sada raditi na zbližavanju kršćanskih zajednica. Slijede oni koji misle da je ekumenizam potreban, ali teško provediv (21,3%), te vjernici koji su izjavili kako nisu upoznati s tim problemom (20,3%). Svaki deseti vjernik je mišljenja da je ekumenizam nemoguće ostvariti u svijetu kakav jest.

Na pitanje o članstvu u ekumenskim udruženjima, velika većina vjernika nije član ni jedne takve udruge (89,0%), ali može biti zanimljiv podatak kako 4,0% vjernika ima želju postati članom ekumenskih skupina.

U odgovorima na pitanja o međuvjerskom dijalogu nije bilo većih razlika među ispitanicima s obzirom na dob.

12. ODNOS VJERNIKA PREMA RATNIM I PORATNIM ZBIVANJIMA

Prvo pitanje u ovom nizu pitanja odnosilo se na uključenost ispitanika u ratnim sukobima. U ratu je aktivno sudjelovalo 9,4% anketiranih vjernika, a izbjeglica i prognanika bilo je nešto više, odnosno 9,8%. Svaki četvrti vjernik nije sudjelovao u ratu, ali je ostao živjeti na područjima zahvaćenima sukobom. Najviše je bilo onih koji nisu sudjelovali u ratu i koji su živjeli na područjima koja nisu bila neposredno zahvaćena ratnim sukobima (54,4%).

Najviše su aktivno sudjelovali u ratu vjernici između 31 i 50 godine života (u prosjeku 15%). Člana uže obitelji izgubilo je 8,0% ispitanika, dok velika većina ili 91% anketiranih nije imalo takav gubitak. Najviše takvih gubitaka imali su vjernici između 51 i 60 godina (12,3%) i vjernici stariji od 61 godine (15,4%).

Veće materijalne štete kao što su gubitak kuće ili stana, osnovnih sredstava za život i slično pretrpjelo je nešto više ispitanika (14,9%).

Ponovno su veće gubitke imali vjernici stariji do 51 godine (u prosjeku svaki peti).

Zanimljivi su odgovori vjernika na pitanje kako shvaćaju oprost. Više od polovice ispitanika (55,8%) misli da je oprost istinsko kršćansko djelo, a po prilici svaki peti (22,5%) je mišljenja kako je oprost vjerska obveza koja se mora izvršiti. 14,3% vjernika je prihvatilo stav po kojem je oprost oslobađanje žrtve od mržnje, dok samo 5,6% njih misli da je oprost nagrada počinitelju zla.

Što se tiče spola, istaknut ćemo samo dvije razlike. Više muškaraca (27,2%) nego žena (20,4%) misli kako je oprost vjerska obveza koja se mora izvršiti, dok više žena (58,3%) nego muškaraca (50,6%) drži kako je oprost istinsko kršćansko djelo.

Podatke prema dobi dat ćemo u sljedećoj tablici:

Tablica 27

Oprost je prvotno prema Vašem mišljenju:

Dob	Nagrada počinitelju zla	Oslobađanje žrtve od mržnje	Vjerska obveza koju moramo izvršiti	Istinsko kršćansko djelo
Od 18 do 30 g.	4,3%	14,1%	17,4%	61,4%
Od 31 do 40 g.	6,0%	20,5%	19,3%	54,2%
Od 41 do 50 g.	4,3%	18,3%	23,7%	52,7%
Od 51 do 60 g.	6,2%	4,9%	34,6%	54,3%
61 i više god.	11,5%	11,5%	29,6%	46,2%

Dok su najmlađi vjernici najspremniji prihvatiti kako je oprost istinsko kršćansko djelo, nešto više vjernika starijih od 51 godine oprost shvaća kao obvezu koja se treba izvršiti. Vjernici mlađi od 51 godine skloniji su prihvatiti stav po kojem je oprost oslobađanje žrtve od mržnje. Među najstarijim ispitanicima najviše je onih koji smatraju kako je oprost nagrada počinitelju zla.

Sljedeće pitanje koje se odnosilo na problem opraštanja je glasilo: "Jeste li Vi osobno spremni oprostiti onima koji su u ovome ratu bili na suprotnoj strani?". Broj onih koji su spremni oprostiti (40,8%) i onih koji smatraju kako treba proći još vremena da bi mogli oprostiti (39,0%) je, kako vidimo, gotovo isti. Daleko manji broj vjernika nije spreman oprostiti (7,8%), dok svaki deseti ispitanik izjavljuje kako o tome nije razmišljao.

Ovdje nije bilo većih razlika po spolu i dobi.

Na pitanje kome bi oprostili ako su spremni oprostiti, vjernici odgovaraju na sljedeći način: najviše ispitanika oprostilo bi samo onima koji nisu počinili ratne zločine (44,0%), trećina vjernika oprostila bi svima (33,5%), a 14,9% samo onima koje osobno poznaju i za koje znaju da nisu sudjelovali u ratnim sukobima.

Postoje određene razlike između muškaraca i žena, pa ćemo podatke dati u sljedećoj tablici:

Tablica 28

Ako ste spremni oprostiti, kome biste oprostili?

	Žene	Muškarci
Svima	36,7%	25,9%
Samo onima koji nisu počinili ratne zločine	39,6%	53,8%
Samo onima koje osobno poznajem i za koje sam siguran da nisu sudjelovali u ratnim zločinima	14,8%	15,2%
Nikome	4,1%	1,9%

Podaci iz gornje tablice govore dovoljno sami po sebi i dade se uočiti kako su žene u većem broju spremne svima oprostiti, dok muškarci u najvećem broju smatraju da se može oprostiti samo onima koji nisu počinili ratne zločine.

Primjetne su i razlike s obzirom na dob.

Tablica 29

Ako ste spremni oprostiti, kome biste oprostili?

Dob	Svima	Samo onima koji nisu počinili ratne zločine	Samo onima koje osobno poznajem i za koje znam da nisu sudjelovali u ratnim sukobima	Nikome
Od 18 do 30 g.	38,0%	38,0%	15,8%	3,8%
Od 31 do 40 g.	36,1%	38,6%	14,5%	3,6%
Od 41 do 50 g.	30,1%	48,4%	18,3%	1,1%
Od 51 do 60 g.	29,6%	50,6%	12,3%	4,9%
61 i više godina	23,1%	55,8%	11,5%	3,8%

Gornji podaci ukazuju da su mlađi vjernici spremniji oprostiti svima, a što su vjernici stariji, to je i njihova spremnost za

bezrezervnim opraštanjem manja. S druge strane, oni najviše prihvaćaju stav po kojem bi oprostili samo onima koji nisu počinili ratne zločine, ali treba uočiti kako je i među mladima dosta onih koji dijele takvo mišljenje.

Na pitanje je li njihov župnik govorio o potrebi oprosta, tri četvrtine vjernika odgovorile su pozitivno (76,7%), 18,3% da je to činio rijetko, a tek 1,2% vjernika je izjavilo kako to nije činio nikada.

Na posljetku, vjericima smo postavili pitanje prihvaćaju li Papin poziv na oprost upućen vjericima na zagrebačkom hipodromu. Ovdje su odgovori gotovo ravnomjerno podijeljeni: 50,4% ispitanika prihvatilo je Papin poziv u potpunosti, dok 47,2% vjernika poziv prihvaća s rezervom, odgovarajući kako ga u načelu prihvaća, ali misli da se ne može oprostiti svakome.

Tri pitanja odnosila su se na mišljenje vjernika o ulozi triju glavnih vjerskih zajednica koje su djelovale na područjima zahvaćenima ratnim sukobima. Podatke ćemo prikazati tabelarno, radi preglednosti i lakše usporedbe.

Tablica 30

Kakva je, prema Vašem mišljenju, bila uloga vjerskih zajednica u ratnom sukobu kod nas?

	<i>Katoličke crkve</i>	<i>Srpske pravoslavne crkve</i>	<i>Islamske vjerske zajednice</i>
Nije utjecala na ratne sukobe	15,1%	6,0%	8,2%
Smirivala je ratne sukobe	70,3%	3,2%	6,8%
Poticala je ratne sukobe	2,0%	55,0%	32,3%
Ne znam	12,0%	34,9%	51,4%

Kako se vidi iz tablice, vjernici su najlošije ocijenili Srpsku pravoslavnu crkvu, pa tako više od polovice anketiranih vjernika misli da je ona poticala ratne sukobe. Što se tiče Islamske zajednice, istu takvu negativnu ocjenu njoj daje svaki treći vjernik, ali je zanimljivo da je više od polovine vjernika odgovorilo sa "ne znam", što bi moglo ukazivati na činjenicu kako nisu dovoljno informirani (posebno vjernici u Hrvatskoj) o ulozi Islamske zajednice u ratnim zbivanjima, osobito na području BiH.

Na koncu, treba istaknuti da ispitanici vrlo pozitivno ocjenjuju ulogu Katoličke crkve u ratnim sukobima i u velikoj većini misle da je ona smirivala ratne sukobe (70,3%).

S obzirom na spol postoje razlike u mišljenju o ulozi triju vjerskih zajednica u vrijeme ratnih sukoba. Dvostruko više muškaraca (23,4%) nego žena (10,9%) misli kako Katolička crkva nije utjecala na ratne sukobe, dok žene u većem broju (73,1%) od muškaraca (64,6%) misle kako je Katolička crkva smirivala ratne sukobe. Što se tiče Pravoslavne crkve, i tu se razlikuju odgovori muškaraca i žena. Tako 70,9% muškaraca drži kako je Pravoslavna crkva poticala ratne sukobe, za razliku od 47,9% žena. Zanimljivo je da je dvostruko više žena (41,4%) od muškaraca (20,9%) na ovo pitanje odgovorilo sa "ne znam". Gotovo identična situacija je kada se radi o ulozi Islamske zajednice u ratu. Muškarci su ponovno kritičniji od žena i 44,9% ih misli kako je spomenuta vjerska zajednica poticala ratne sukobe, dok se s time slaže gotovo dvostruko manje žena (26,6%). Više od trećine muškaraca (36,7%) i više od polovice žena (58,3%) odgovorili su sa "ne znam".

Što se tiče dobi i uloge vjerskih zajednica u ratu na području Hrvatske i BiH, valja istaknuti činjenicu da mlađi ispitanici na ova pitanja odgovaraju najčešće se "ne znam", osobito kada je riječ o ulozi SPC-a i Islamske zajednice (u 50% slučajeva).

Dok o ulozi SPC-a u ratu s obzirom na stupanj školske spremne postoji veća suglasnost, pa vjernici u najvećem broju prihvaćaju tvrdnju kako je SPC poticala ratne sukobe, situacija je drugačija kada se radi o Islamskoj zajednici. Ovdje što su vjernici obrazovaniji (srednja, viša i visoka škola), to su i kritičniji prema ulozi IZ i u većem broju smatraju da je ona poticala ratne sukobe (od 32% do 41%), dok se s time slaže po prilici svaki četvrti ispitanik s osnovnom ili zanatskom školom.

Vjernici slično razmišljaju i kada se radi o ulozi redovnika franjevacu prema ratnom sukobu. Tri četvrtine ispitanika odgovorilo je kako su se franjevci zalagali za mir i suživot (74,3%), 5,8% ih misli da su se opredijelili za samo jednu stranu u sukobu, a 4,2% vjernika odgovara kako nisu javno izražavali svoj stav u ratnom sukobu. Samo 3,0% anketiranih izrazito je negativno ocijenilo ulogu franjevacu u ratu, odgovorivši kako su oni poticali na netoleranciju i nesnošljivost.

Ovdje nije bilo značajnije razlike između žena i muškaraca, dok su što se dobi tiče, stariji ispitanici povoljnije ocijenili ulogu franjevacu u ratu odgovarajući najčešće kako su se oni zalagali za mir i suživot, dok su mlađi ispitanici na ovo pitanje češće odgovarali sa

“ne znam” (25,0% mladih između 18 i 30 g., te 17,4% vjernika između 31 i 40 godine).

Na pitanje “Jesu li franjevci i franjevke dijelili sudbinu svojih župljana u vrijeme ratnih sukoba i teških iskušenja” dobiveni su sljedeći odgovori: najviše vjernika smatra da su oni uvijek bili uz vjernike i dijelili njihovu sudbinu (74,5%), 7,6% misli da su bili uz župljane, ali da su uglavnom bili zauzeti drugim poslovima, a 5,6% dalo je negativnu ocjenu, odgovarajući kako nisu bili uz župljane onoliko koliko su trebali.

Ovdje nisu zabilježene veće razlike ni s obzirom na spol, ni s obzirom na dob vjernika.

Na pitanje koji su bili glavni oblici pomoći koje su župnici pružali vjernicima tijekom rata, na prvome je mjestu duhovna pomoć kroz sv. misu i molitvu (34,1%), slijedi pomoć razgovorom i savjetom (25,5%), te na trećemu mjestu pomoć u hrani i odjeći (22,9%).

Nadalje, prema mišljenju vjernika župnici su se u svojim propovjedima u vrijeme rata najviše zalagali za opraštanje neprijateljima (31,1%) ili su govorili isključivo o vjerskim sadržajima (18,5%). Zanimljivo je da više od trećine ispitanika (35,1%) nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Najviše muškaraca (34,2%) ističe kako je župnik najčešće govorio o obrani hrvatstva i katoličke vjere, a slijede oni koji misle kako se najviše zalagao za mir (21,5%). Žene su odgovorile obrnuto: najviše žena je odgovorilo kako se župnik u propovjedima zalagao za mir, a 25,7% kako je govorio o obrani hrvatstva i katoličke vjere. Razlike po dobi nisu značajne.

Na sljedeće pitanje koje se odnosilo na župnikove propovjedi nakon ratnih sukoba dani su nešto drugačiji odgovori: na prvome mjestu je zalaganje za mir (25,5%), slijedi zalaganje za povratak prognanika i izbjeglica kućama (20,9%), obrana hrvatstva i katoličke vjere (16,7%), te zalaganje za opraštanje neprijateljima (14,9%).

Ovdje nije bilo većih razlika u odgovorima između muškaraca i žena, kao ni po dobi ispitanika.

Mišljenja o Daytonskom sporazumu poprilično su različita. Tek svaki deseti ispitanik u potpunosti prihvaća spomenuti sporazum (11,0%), a najviše je onih koji ga djelomično podržavaju (42,0%), dok velik broj ispitanika odgovara kako o tome nisu razmišljali (35,1%).

Postoje značajne razlike između žena i muškaraca o Daytonskom sporazumu. Više od polovice muškaraca ovaj sporazum djelomično podržava, dok su žene u najvećem broju (43,5%) odgovorile kako o tome nisu razmišljale, a slijede one koje djelomično podržavaju Daytonski sporazum.

Vrijedi istaknuti razlike među odgovorima vjernika različite dobi:

Tablica 31

Kakav je Vaš stav o Daytonskom sporazumu?

Dob	Potpuno ga podržavam	Djelomično ga podržavam	Ne podržavam ga	Nisam razmišljao o tome
Od 18 do 30 g.	5,4%	32,6%	9,8%	50,5%
Od 31 do 40 g.	9,6%	49,4%	7,2%	30,1%
Od 41 do 50 g.	10,8%	50,5%	9,7%	23,7%
Od 51 do 60 g.	18,5%	46,9%	7,4%	24,7%
61 i više godina	19,2%	38,5%	7,7%	28,8%

Najveću podršku Daytonskom sporazumu daju ispitanici stariji od 51 godine, dok oni do 40. godine života u većem broju odgovaraju neodređeno, odnosno sa "nisam razmišljao o tome".

Slični su i odgovori o budućnosti BiH. Nešto više od trećine vjernika misli da BiH ne može opstati kao cjelovita država (35,3%), dok gotovo isti broj misli da bi BiH trebala biti ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda. Za konfederaciju se založio manji broj anketiranih (7,0%), dok je značajan broj odgovorio kako o tom problemu nije razmišljao (17,7%).

Određene razlike postoje između žena i muškaraca:

Tablica 32

Kako bi trebala izgledati BiH u budućnosti?

	Žene	Muškarci
Trebala bi biti građanska država	4,7%	6,3%
Trebala bi biti ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda	32,8%	33,5%
Trebala bi biti labava konfederacija triju konstitutivnih naroda	5,0%	11,4%
Ne vjerujem da BiH može opstati kao cjelovita država	32,8%	41,1%
Nisam o tome razmišljao/la	22,8%	6,3%

Dakle, više muškaraca nego žena ne vjeruje u mogućnost opstanka cjelovite BiH, dok je više žena odgovorilo kako o tom

pitanju nisu razmišljale. Podjednak broj smatra da bi BiH trebala biti ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda.

Odgovori na pitanje o budućnosti BiH prema dobi vjernika su:

Tablica 33

Kako bi trebala izgledati BiH u budućnosti?

Dob	Trebala bi biti građanska država	Trebala bi biti ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda	Labava konfederacija triju konstitutivnih naroda	Ne vjerujem da BiH može opstati kao cjelovita država	Nisam o tome razmišljao/la
18 do 30 g.	5,4%	24,5%	2,7%	45,1%	25,0%
31 do 40 g.	7,2%	25,3%	7,2%	42,2%	20,1%
41 do 50 g.	5,4%	41,9%	11,8%	29,0%	18,1%
51 do 60 g.	3,7%	39,5%	9,9%	27,2%	19,8%
61 i više g.	3,8%	50,0%	7,7%	15,4%	19,2%

Zanimljiva je podjela vjernika po ovom pitanju s obzirom na dob. Naime, mlađi ispitanici (odnosno oni od 18 do 40 godine) znatno više od ostalih vjernika odgovaraju kako ne vjeruju da BiH može opstati kao cjelovita država. S druge strane, vjernici stariji od 41. godine najviše prihvaćaju stav kako BiH može opstati, ali samo kao ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda (što je i službeni stav hrvatske politike).

Mišljenja o budućnosti BiH razlikuju se i s obzirom na školsku spremu:

Tablica 34

Kako bi trebala izgledati BiH u budućnosti?

Školska sprema	Građanska država	Ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda	Labava konfederacija triju konst. naroda	Ne vjerujem da BiH može opstati kao cjelovita država	Nisam o tome razmišljao
Bez škole	-	42,9%	-	14,3%	28,6%
Nepotpuna OŠ	10,5%	36,8%	15,8%	-	36,8%
Osnovna škola	6,1%	36,7%	2,0%	24,5%	28,6%
Zanatska škola	-	33,3%	7,4%	48,1%	11,1%
Srednja škola	5,7%	32,2%	3,4%	38,3%	18,6%
Viša škola	4,3%	37,0%	17,4%	30,4%	8,7%
Visoka škola	3,9%	28,9%	14,5%	40,8%	11,8%

Zanimljivo je primijetiti kako obrazovaniji vjernici (od zanatske škole pa naviše) manje vjeruju da BiH može opstati kao cjelovita država, a ako i vjeruju u njezin opstanak, onda misle da ona može opstati isključivo kao ravnopravna zajednica triju konstitutivnih naroda. S ovim stavom slaže se i većina vjernika s nižim obrazovanjem, ali treba istaknuti kako oni u većem broju imaju neodređen stav glede budućnosti BiH i na to pitanje odgovaraju sa "ne znam".

Na kraju ovoga bloka pitanja zanimalo nas je kako vjernici procjenjuju utjecaj vjerskih zajednica na prostoru bivše Jugoslavije na učvršćenje postignutoga mira. Najviše vjernika misli da je njihov utjecaj značajan, ali ne i presudan (35,5%), dok 28,1% smatra da je njihov utjecaj mali jer o svemu odlučuju političari. Ako prvoj skupini pribrojimo i 8% vjernika koji misle da je utjecaj vjerskih zajednica od najveće važnosti, može se reći kako vjernici, bez obzira na sve okolnosti, očekuju od vjerskih zajednica da se založe za mir i da njihovu ulogu visoko cijene i smatraju je važnom.

Muškarci više vjeruju u utjecaj vjerskih zajednica: 12,0% ih misli da je njihov utjecaj od najveće važnosti, za razliku od 7,4% žena. Isto tako, nešto više muškaraca (42,4%) nego žena (32,5%) misli kako je utjecaj vjerskih zajednica značajan, ali ne i presudan. Što se tiče dobi, nisu zabilježene značajnije razlike među vjernicima.

Napomenimo kako usporedo s većim stupnjem obrazovanja raste postotak vjernika koji smatraju da je utjecaj vjerskih zajednica na učvršćenje mira na prostorima bivše Jugoslavije značajan, ali ne i presudan. Isto tako, što su vjernici obrazovaniji, to su skloniji prihvatiti mišljenje kako je utjecaj vjerskih zajednica malen jer o svemu odlučuju političari.

13. ODNOS VJERNIKA PREMA KATOLIČKOME SOCIJALNOM NAUKU I PITANJU SOCIJALNE PRAVDE

Devet pitanja posvećeno je problemu socijalnog nauka i socijalne pravde, koje držimo posebno značajnima u sadašnjem trenutku hrvatske zbilje opterećenom ekonomskim teškoćama, padom životnog standarda i kvalitete života većine stanovnika Hrvatske, kao i sve većim problemom nezaposlenosti. Ujedno, vjernici i ostala javnost očekuju da i Katolička crkva jasnije izrazi svoj stav o spomenutim problemima, te da dade svoj doprinos promicanju socijalne pravde i skrbi za potrebne i ugrožene slojeve društva. Tu je i proces pretvorbe i privatizacije vlasništva, koji još nije završen i koji je do sada izazvao brojne polemike i neslaganja u društvu, te uzrokovao i niz socijalnih problema.

Prvim pitanjem u ovome nizu željeli smo doznati kako vjernici ocjenjuju svoje materijalno stanje u odnosu na ono prije rata. Najviše vjernika (29,9%) reklo je kako je njihovo materijalno stanje malo lošije nego prije, 26,9% kaže da je ono jednako kao prije, a 23,7% misli da im je materijalno stanje znatno lošije nego prije. Tek, po prilici, svaki deseti ispitanik (13,7%) odgovara kako je njegovo materijalno stanje malo bolje nego prije rata, dok zanemariv broj svoje materijalno stanje ocjenjuje znatno boljim nego prije rata (4,8%).

S obzirom na dob, vjernici svoje materijalno stanje ocjenjuju na sljedeći način:

Tablica 35

Kako ocjenjujete svoje materijalno stanje u odnosu na ono prije rata?

Dob	Znatno bolje nego prije	Malo bolje nego prije	Jednako kao prije	Malo lošije nego prije	Znatno lošije nego prije
18 do 30 g.	5,4%	14,1%	40,2%	25,5%	25,0%
31 do 40 g.	9,6%	15,7%	28,9%	26,5%	13,0%
41 do 50 g.	-	7,5%	18,3%	41,9%	19,3%
51 do 60 g.	3,7%	12,3%	16,0%	30,9%	35,8%
61 i više g.	5,8%	21,2%	7,7%	28,8%	34,6%

Ispitanici od 18 do 30 godina najviše odgovaraju kako je njihovo materijalno stanje jednako kao i prije, dok malo lošije nego prije rata žive u većini vjernici srednjih godina (između 31 i 50 godina). Najlošijom su svoju materijalnu situaciju opisali vjernici stariji od 51 godine, koji u većini žive malo ili znatno lošije nego prije rata.

Zanimalo nas je jesu li vjernici uopće upoznati s katoličkim socijalnim naukom. Najviše vjernika je odgovorilo kako s njime nisu upoznati (45,4%), a slijede oni koji su s katoličkim socijalnim naukom djelomično upoznati (42,0%). Samo 8,6% vjernika dobro je upoznato sa socijalnim naukom Katoličke crkve.

Podaci ukazuju da bi svećenici, redovnici i redovnice, te angažirani laici mnogo više trebali poraditi na širenju socijalnog nauka i upoznati s njime što veći broj vjernika. Sudeći prema rezultatima ove ankete, to bi trebala biti jedna od njihovih prvih zadaća.

Sljedeće pitanje bilo je o načinu na koji su se vjernici upoznali s katoličkim socijalnim naukom. Ispitanici su mogli odabrati dva odgovora, a podatke ćemo dati rangirane:

Ako ste upoznati s katoličkim socijalnim naukom, na koji ste način došli do informacija?

	Broj odgovora:
1. Putem vjerskog tiska	12,4%
2. U razgovoru s poznanicima	6,8%
3. Putem župnikovih propovijedi	6,1%
4. Putem sredstava javnog priopćavanja	4,3%
5. Čitao sam knjige o tome	2,1%
6. Putem razgovora s redovnicama	2,0%
7. Ništa od navedenoga	54,7%

Zanimljivo je kako sami vjernici u većini misle da bi se o katoličkom socijalnom nauku trebali upoznati putem župnikovih propovijedi (30,7%), zatim organiziranjem predavanja i tribina u župama (22,3%), putem razgovora s redovnicima i redovnicama (12,4%), te putem vjerskog tiska (9,2%).

Na pitanje govore li franjevci i franjevke dovoljno o problemima siromaštva, prava na rad, o pravednoj plaći, jednakosti i solidarnosti, dani su sljedeći odgovori: više od trećine ispitanika smatra kako govore ponekad (34,9%), slijede oni koji misle da govore često (28,9%), te oni koji smatraju da govore rijetko (15,1%). Treba spomenuti kako svaki deseti vjernik misli da franjevci i franjevke govore o spomenutim problemima, ali ne žive u skladu s odrednicama katoličkoga socijalnog nauka (10,4%).

Vjernici s nižom školskom spremom u više od 50% slučajeva odgovaraju kako njihov župnik dovoljno govori o socijalnim pitanjima, dok se s time slaže svaki četvrti vjernik sa srednjom ili višom školom i samo 17,1% ispitanika s visokom školom, koji najviše izjavljuju kako njihov župnik o toj problematici govori ponekad.

U odgovorima na nekoliko posljednjih pitanja nije bilo značajnijih razlika u odgovorima s obzirom na spol i dob ispitanika.

U sljedećem pitanju željeli smo doznati koji je, po mišljenju vjernika, najveći problem našega društva. Ispitanici su mogli zaokružiti tri odgovora, a rezultate ćemo dati rangirane:

Koji je, prema Vašem mišljenju, najveći problem u našem društvu?

	Broj odgovora:
1. Riješiti problem nezaposlenosti	21,1%
2. Smanjiti socijalne razlike u društvu	17,7%
3. Obnoviti ratom porušena područja	12,5%
4. Pomoći siromašnima	10,8%
5. Vratiti hrvatsko Podunavlje	10,4%
6. Stvoriti društvo blagostanja	6,7%
7. Bitno podići razinu demokracije	5,7%
8. Ojačati obrambenu moć Hrvatske	3,1%
9. Uključiti se u europske integracije	2,3%
10. Poboljšati odnose sa susjednim državama	1,5%
11. Povećati slobodu medija	1,2%
12. Dovršiti proces privatizacije	0,7%

Najviše odgovora odnosi se na dva eminentno socijalna pitanja, odnosno na problem nezaposlenosti te na potrebu smanjenja socijalnih razlika u društvu koje vjernici ističu kao glavne probleme današnjega hrvatskog društva.

Sljedeće pitanje odnosilo se na proces privatizacije, koji su anketirani vjernici prilično loše ocijenili i imaju izražen kritičan stav prema njemu. Tako svaki drugi misli da je bilo zloupotreba u većoj mjeri (50,0%), otprilike svaki peti misli da je bilo zloupotrebe, ali ne u većoj mjeri (22,3%), dok 17,3% drži da privatizaciju treba poništiti. Samo 6,2% vjernika misli da nije bilo zloupotrebe u procesu privatizacije u Hrvatskoj.

Muškarci su nešto kritičniji prema procesu privatizacije od žena, pa tako više muškaraca (56,3%) nego žena (47,3%) misli kako je u procesu privatizacije bilo zloupotreba u većoj mjeri. S druge strane, više žena (24,6%) nego muškaraca (17,7%) je mišljenja kako je bilo zloupotreba, ali ne u velikoj mjeri.

Zanimljive su razlike s obzirom na dob:

Tablica 36

Što mislite o procesu privatizacije u Hrvatskoj?

Dob	Mislim da nije bilo zloupotrebe	Mislim da je bilo zloupotrebe, ali ne u velikoj mjeri	Mislim da je bilo zloupotreba u većoj mjeri	Mislim da privatizaciju treba poništiti
Od 18 do 30 g.	11,4%	27,7%	47,8%	9,2%
Od 31 do 40 g.	4,8%	14,5%	57,8%	19,3%
Od 41 do 50 g.	2,2%	11,8%	65,6%	19,4%
Od 51 do 60 g.	3,7%	19,8%	46,9%	27,2%
61 i više godina	1,9%	38,5%	25,0%	21,2%

Najkritičniji prema procesu privatizacije su ispitanici srednje i starije dobi, koji su za njega najzainteresiraniji, jer su mnogi od njih i sami sudjelovali u tom procesu i osjetili njegove posljedice. Oni drže kako je ili bilo zloupotreba u većoj mjeri ili se zalažu za poništenje privatizacije. S druge strane, nešto su blaže ocijene dali mlađi i najstariji vjernici, ali je među svim ispitanicima primjetno nezadovoljstvo procesom privatizacije koji se provodi u Hrvatskoj.

Pitanje o vraćanju dobara Katoličkoj crkvi u procesu denacionalizacije posebno je zanimljivo i dodatno ga aktualizira nedavno potpisani IV. ugovor između Vlade RH i Svete Stolice o gospodarskim odnosima. Odgovori se prilično razlikuju, pa tako četvrtina vjernika

(24,9%) misli da Crkvi treba vratiti sve njezine bivše ustanove, slijede oni koji misle da treba vratiti samo ono što je Crkvi potrebno za život i rad (18,9%) i ispitanici koji smatraju kako Crkvi treba vratiti samo one ustanove koje ona zatraži (15,3%). Mali broj vjernika smatra kako treba vratiti zemlju sa svime što je na njoj sagrađeno (7,0%) i samo ustanove vjerskoga tipa (5,8%), a najmanje je onih koji misle da Crkvi ne treba vratiti ništa (samo 1,6%).

Zanimljivo je vidjeti što vjernici misle o tome koliko Katolička crkva čini da bi se u društvu ostvario pravedniji socijalni poredak. Više od polovice ispitanika je mišljenja da se Crkva trudi, ali da nema dovoljno rezultata (56,8%), dok 18,1% misli da Crkva čini dovoljno. 4,4% vjernika smatra da Crkva ne čini ništa, 4,6% je mišljenja da se ona ne bi trebala miješati u te probleme, dok 2,8% misli da Crkva jedno govori, a drugo čini.

U većini, vjernici su pozitivno ocijenili angažman Katoličke crkve na socijalnom planu, iako ne osjećaju rezultate te aktivnosti u svakodnevnom životu.

Na kraju tematske cjeline o socijalnoj problematici dat ćemo rangirane teme socijalnog nauka koje najviše zanimaju vjernike:

Koja Vas tema katoličkog socijalnog nauka posebno zanima?

	Broj odgovora:
1. Jednakost u društvu	23,1%
2. Pravedna raspodjela materijalnih dobara	17,7%
3. Pomoć socijalno ugroženima	16,5%
4. Pravo na pravednu naknadu za rad	11,2%
5. Pravo na rad	10,6%
6. Solidarnost u društvu	5,2%
7. Sudjelovanje radnika u procesu odlučivanja	2,8%
8. Etika u ekonomiji	2,4%
9. Pravo na stan	2,0%
10. Načelo supsidijarnosti	0,6%

U odgovorima na posljednja tri pitanja u ovome nizu nije bilo značajnijih razlika s obzirom na spol i dob ispitanika.

14. ODNOS VJERNIKA PREMA EKOLOŠKIM PITANJIMA

Niz od deset pitanja posvetili smo ekološkoj problematici, koju smatramo važnom za ovo istraživanje jer je upravo skrb za sve stvoreno jedan od bitnih dijelova karizme franjevačkoga reda.

Prvo pitanje odnosilo se na to koliko su vjernici uopće upoznati s problemom zaštite i očuvanja čovjekova okoliša. Najveći broj ispitanika (56,4%) djelomično je upoznat sa spomenutom problematikom, 30,3% dobro je upoznato, a svaki deseti ispitanik je odgovorio kako nije upoznat s problemom zaštite i očuvanja čovjekova okoliša.

Informacije o ekološkim temama vjernici dobivaju u najvećem broju putem sredstava javnog priopćavanja (71,7%), dok daleko manji broj informacija dobiva čitajući knjige o tome (4,2%), zatim iz razgovora s poznanicima (4,8%), te župnikovih propovijedi (samo 4,0%).

Prema ovim rezultatima vidljivo je da župnicima ostaje mnogo prostora za upoznavanje vjernika s ekološkom problematikom i da bi tome trebali posvetiti veću pozornost.

Ovu konstataciju potvrđuju sljedeći odgovori, po kojima samo 16,3% vjernika odgovara kako njihov župnik često govori o potrebi zaštite i očuvanja čovjekova okoliša, 40,4% kaže kako to radi često, 26,7% vrlo rijetko, a 11,8% je odgovorilo kako župnik ne govori nikada o ekološkim temama.

Trećina vjernika je mišljenja da bi se najbolje informirali o ekološkoj tematici upravo putem propovijedi (32,2%), dok ostali misle da bi to trebalo činiti organiziranjem predavanja i tribina u župama (26,5%) ili pak tiskanjem i dijeljenjem posebnih knjižica (17,9%).

Najviše vjernika od 18 do 30 godina (31,0%) misli kako bi najbolji način upoznavanja vjernika s ekološkom problematikom bio putem organiziranja predavanja i tribina u župama, dok vjernici srednje i starije dobi u većini prednost daju župnikovim propovjedima u koje bi trebalo uključiti i ekološke teme.

Ovi odgovori mogu poslužiti kao putokaz na koji način najbolje i najsvrsishodnije župnici mogu približiti ekološku problematiku širim slojevima vjernika.

Nadalje, pokazalo se da se u većini franjevačkih župa ne organiziraju nikakve aktivnosti vezane uz zaštitu čovjekova okoliša. Vjernici su mogli dati dva odgovora, a jedine aktivnosti koje postoje u nekim franjevačkim župama su akcije čišćenja okoliša na području

određene župe (15,0% odgovora), ili akcije sadnje cvijeća, drveća i sl. (8,8% odgovora).

Sudeći prema anketi, vjernici bi rado sudjelovali ukoliko bi se u njihovim župama organizirale aktivnosti zaštite čovjekove okoline (75,9%), svaki peti je odgovorio sa "ne znam", a svega 2,6% anketiranih ne bi se odazvalo takvim aktivnostima.

Više od polovice vjernika (54,4%) misli da bi redovnici i redovnice trebali javno podržati prosvjede protiv gradnje objekata koji zagađuju okolinu, odlaganja otpada, zagađenja voda i slično. S time se djelomično slaže 27,7% vjernika, a samo manji broj anketiranih se s time ne slaže (6,2%).

Što se tiče važnosti ekološke problematike u današnjem hrvatskom društvu većina vjernika misli da je problem zaštite čovjekove okoline jednako važan kao i ostali problemi u društvu, 16,9% misli da je taj problem važniji od drugih problema, a svaki deseti vjernik misli da danas postoje važniji problemi od spomenutog.

Na pitanje daju li prednost zdravom okolišu ili većem materijalnom standardu, ispitanici u većini daju prednost očuvanom i zdravom okolišu uz niži materijalni standard (svaki drugi ili 54,2%), svaki peti prednost bi dao tehnološkom razvitku koji bi doveo do većega materijalnog standarda (22,3%), dok se 19,5% ispitanika nije moglo odlučiti čemu bi dali prednost.

Na koncu, 41,6% anketiranih izjavilo je kako postoji objekt koji zagađuje njihov okoliš, ali da on nije u njihovoj neposrednoj blizini, 28,7% nema takvog objekta u svojoj okolini, a 26,9% živi u neposrednoj blizini zagađivača.

U ovih nekoliko posljednjih pitanja u okviru ekološke tematike nije bilo značajnih razlika u mišljenjima vjernika s obzirom na spol i na dob.

15. ODNOS VJERNIKA SPRAM OKULTNOGA

Najveći broj vjernika odgovorio je kako ne zna utječu li zvijezde na čovjekovo ponašanje (43,4%), 38,2% ne vjeruje u utjecaj zvijezda, a 16,1% ih vjeruje.

Zanimljivi su odgovori s obzirom na dob:

Tablica 37

Zvijezde utječu na čovjekovo ponašanje:

Dob	Vjerujem	Ne vjerujem	Ne znam
Od 18 do 30 g.	13,0%	42,4%	42,9%
Od 31 do 40 g.	16,9%	38,6%	43,4%
Od 41 do 50 g.	12,9%	41,9%	43,0%
Od 51 do 60 g.	19,8%	30,9%	44,4%
61 i više godina	23,1%	28,8%	46,2%

Iz podataka u tablici može se vidjeti kako su stariji vjernici, a posebno oni iznad 51 godine skloniji vjerovati u utjecaj zvijezda na čovjekovo ponašanje i da je među njima najmanje onih koji su izjavili kako ne vjeruju u utjecaj zvijezda.

Najviše u utjecaj zvijezda na čovjekovo ponašanje vjeruju ispitanici sa završenom osnovnom školom (više nego svaki treći ili 36,8%), dok svi ostali u to vjeruju u rasponu od 14,8% do 18,4%.

Horoskop redovito čita 5,2% vjernika, najveći broj (60,8%) to čini povremeno, a manje od trećine ispitanika ili 31,9% to ne čini nikada.

Povremeno ga čita 64,5% žena i nešto manje muškaraca (svaki drugi ili 53,8%).

Među onima koji povremeno čitaju horoskop najviše je najmlađih vjernika, odnosno onih od 18 do 30 godina, a što su vjernici stariji, to je i sve manji interes za čitanjem horoskopa. Tako, primjerice, 44,2% vjernika starijih od 61 čita horoskop povremeno, što je znatno manje u usporedbi s najmlađim vjericima.

Horoskop povremeno najčešće čitaju obrazovaniji vjernici (sa zanatskom, srednjom, višom i visokom školom, i to u prosjeku 60% njih), dok to čini 55,1% vjernika s osnovnom školom.

U sudbinu vjeruje 43,0% vjernika, svaki četvrti ne vjeruje (25,3%), a 28,7% njih odgovorilo je sa "ne znam".

Među onima koji vjeruju u sudbinu, najviše je vjernika između 51 i 60 godina (54,3%) i vjernika starijih od 61 godine (46,2%).

U mogućnost prizivanja duhova vjeruje svaki peti vjernik (19,5%), najviše ih ne vjeruje (47,4%), a 29,9% ih je neodlučno i odgovara sa "ne znam".

Zanimljivo je da u prizivanje duhova najviše vjeruju najmlađi (26,6% ili svaki četvrti) i vjernici stariji od 61 godine (21,2% ili svaki peti).

U proricanje sudbine gatanjem, čitanjem iz dlana i sličnim načinom vjeruje samo 5,0% ispitanika, 68,3% ih ne vjeruje, a značajan broj vjernika nije dao određen odgovor na ovo pitanje (23,7%).

Za razliku od ostalih, najviše u gatanje vjeruju ispitanici stariji od 61 godine, i to, po prilici, svaki deseti (9,6%).

Što se tiče osobnog obraćanja vjernika osobi koja se bavi proricanjem sudbine, redovito to čini 1,0% vjernika, 3,6% je to činilo više puta u životu, 12,0% samo onda kada im je osobito teško, a 80,1% nikada se nije obraćao osobama koje proriču sudbinu.

Za usporedbu, dvostruko više žena (14,2%) nego muškaraca (7,6%) obratilo se osobi koja se bavi proricanjem budućnosti onda kada im je bilo osobito teško u životu.

Među njima su ponovno najbrojniji vjernici stariji od 61 godine: svaki deseti to je činio više puta u životu, a svaki peti onda kada mu je bilo osobito teško.

I na koncu, 46,4% vjernika smatra da je grijeh povjeravati se takvim osobama, 29,1% je mišljenja kako to nije u skladu s kršćanskim naukom, ali da je čovjeku katkad potrebna takva vrst pomoći, 9,0% vjernika smatra da to nije grijeh, a 13,5% odgovorilo je kako ne zna je li to grijeh ili ne.

Međutim, žene su sklonije (svaka treća ili 32,5%) katkad se obratiti takvim osobama, za razliku od 22,5% muškaraca.

Ovdje nije bilo značajnijih razlika s obzirom na dob.

RESULTS OF SOCIORELIGIOUS RESEARCH IN FRANCISCAN PROVINCES OF CROATIA AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

The results of survey carried out among believers

Summary

The text analyze basic data distribution obtained by the research of the survey carried out with the sample of 498 believers in the region of seven Franciscan provinces in Croatia and Bosnia and Herzegovina. Since this has been one of the first socio-religious investigation carried out after the Patriotic war in certain regions in Croatia and Bosnia and Herzegovina, its aim was to investigate as many segments of religious life as possible, which resulted in an extensive questionnaire. The article analyze the basic socio-

psychological characteristics of the sample, the respondents' value orientations, as well as the believers' prayer life, sacramental life and attachment for Church. It also analyze the relationship of believers to the brothers and sisters Franciscans, the attitude toward religious truths and supernatural events, as well as the attitudes toward the fundamental Christian moral norms. In view of the fact that the investigated population of believers is pastured by the Franciscan brothers and sisters, we were interested in the relationship of believers to the living of Franciscan charisma among the members of the other, which means supporting peace (peacemaking), care for the poor (social justice) and care for all created (ecology). The last chapter presents the believer' attitudes and opinions about the occult phenomena, i.e. about superstition.